

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rvperti Ab-||batis Tvitiensis, Svmmi Disertissi=||miq[ue]
Theologi, sacris du[n]taxat literis omnia probantis, in XII.
prophetas mino-||res, Commentariorum Libri XXXII**

Rupert <von Deutz>

[Köln], M. D. XXVII.

VD16 B 3835

Rvperti Abbatis Tvitiensis In Osee Prophetam Commentariorvm Liber II.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71859](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71859)

eius. Cuius eius: Quæ fuit absq; misericordia. Hæc omnia faciendo quæ huc usq; pollicitus sum, lactando & ducendo eam in solitudine, loquendo ad cor eius & cætera peragendo, miserebor eius, & hæc est misericordia quam faciã illi, quæ fuit absq; misericordia. Iam supra hoc diximus, cuncta hæc q; hoc proluxæ promissionis capitulo sub relativiis pronomi- nibus cõtineantur, ab eo qd ait. Ecce ego lactabo eam: ista clausula cõpleri, q; fuit absq; mise- ricordia, atq; hic tandẽ designari, ad quã fiant promissiones huiusmodi, mira nõ solũ uerita- te, uerumetia elocutionis arte, ut nõ usquequaq; irascatur cõtra scripturã, quã seruari oportebat, illa, contra quã superius dictũ est: Voca nomen eius absq; misericordia. Putat nanq; ipsa, q; uocatur absq; misericordia, sibimet bona hæc promitti, & semetipsam esse de qua nunc dicitur, & miserebor eius q; fuit absq; misericordia. Verũ longe aliud est uocari uel esse absq; misericordia, atq; aliud fuisse absq; misericordia. Nã absq; misericordia uocat, & est domus carnalis Israhel, cui nõ addã (inquit) ultra misereri. Absq; misericordia uero fuit gentilitas, cuius nũc miseretur deus. Hoc manifestius liquet ex eo qd protinus addidit. Et dicã non populo meo, populus meus es tu, & ipse dicit, deus meus es tu. Iste nãq; populus gentilis est, cui Paulus apłus dicit. Qui eratis illo in tẽpore sine Christo, alienati à cõuersa- tione Israhel & hospites testamẽtorũ promissionis, spem nõ habẽtes, & sine deo in hoc mũ- do. Nũc autẽ in Chfo Iesu uos q aliquãdo eratis longe facti estis prope in sanguine Christi. Ephe. 2.

FINIS LIBRI PRIMI.

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS IN OSEE PROPHTAM
COMMENTARIORVM LIBER II.

Vteriori loco, ubi dictum est, Et dixit dominus ad Osee: Vade sume tibi uxorem fornicariam, & fac filios fornicationum, meminimus: & nunc quoq; meminisse debemus, uersiculi longe inferius in hoc propheta scripti, cũ do- minus dicit: Et locutus sum prophetis, & ego uisionem multiplicauit: & in manu prophetarum assimilatus sum. Diximus dominum in manu prophe- tæ huius assimilatum, in eo uidelicet, q; semel & iterum, ac tertio accessit ad mulierem for- nicariam, & fecit filios fornicationum. Huic nanq; illud simile est, quod tertio dominus ac- cessit ad gentem Hebraicam. Primo, quando pepigit fœdus siue confirmauit testamẽtum cum Abraham. Secundo, quando legem dedit in monte Syna, post annos quadringen- tos & triginta. Tertio, quando propheticũ sermonem conscribendũ misit, qualem primus & scripsit, et cecinit Dauid. At uero à domo eiusdem Dauid scissæ sunt decem tribus post mortem Salomonis, et domũ eius secuta est sola tribus Iuda, et quæ contigua illi erat tribus Benjamin, sicq; de una domo Iacob duæ factæ sunt domus: altera domus Israhel, et altera domus Iuda: de quibus in isto cũ dixisset: Voca nomen eius absq; misericordia, continuo subiunxit: Quia nõ addam ultra misereri domui Israhel: sed obliuione obliuiscar eorum et domui Iuda miserebor. Istæ (ut alio iam loco diximus) duæ sunt mulieres, quarũ altera apud Ezechielẽ dicitur Oolla, altera Ooliba. Videamus igitur sequentia. Et dixit dominus ad me. L. Adhuc uade, & dilige mulierem dilectam amico, & adulteram, sicut diligit dominus filios Israhel, & ipsi respectant ad deos alienos, & diligunt uinatia uua- rum. Mulier ista ipsa est Ooliba, id est Hierusalem siue domus Iuda. Et quare hæc dicitur dilecta amico? Videlicet pro eo quod superius dixit, et domui Iuda miserebor. Ad dis- tinctionem domus Israhel, de qua dixit, quia non addam ultra misereri domui Isra- hel, sed obliuione obliuiscar eorum, ista dicitur dilecta amico. In quo misertus est domui Iuda: In eo nimirum quod cum domum Israhel transtulisset Salmanassar rex Assyriorũ, do- mum autem Iuda captiuasset rex Babylonis, domum quidem Iuda dominus soluit de car-

Osee. 12.

Gen. 15. 17.
Exo. 20.

Ezech. 23.
CAP. III.

4. Re. 17
Diligere uinacia.
Ezech. 23.
Can. 1.
 ptuitate poss. LXX. annos, domū autem Israhel non soluit, sed tenentur captiui in Aila & in Abor, iuxta fluiuium Gozam in ciuitatibus Mædoru. Translatus est (inquit scriptura) Israhel de terra sua in Assyrios, usq; in diē hāc. Dilecta ergo recte hęc dicit amico, q̄a parcius percussit hāc Oolibam, q̄ sororem eius Oollam. Prioris amicitia memor, imō propofiti sui, de quo mox dicendum est in presenti loco. Sed uide quomodo, cū dixisset mulierē dilectam amico, statim addidit, & adulteram, subauditur, sicut est & soror eius. Sequitur enim. Sicut diligit dominus filios Israhel, & ipsi respectant ad deos alienos, & diligunt uinacia uarū. Idem nanq; est, ac si dicat. Quia domus Iuda sic adultera est ut domus Israhel. Vtraq; em̄ cum diligeretur à dño, s̄pe respexit ad deos alienos, & dilexit uinacia uarum, id est eosdē deos, imō dæmones, qui uere tanq; uinacia uas sunt. Sicut em̄ tēpore uindictiæ pressis uuis, uinoq; in apotecis recondito, uinacia foras projiciuntur; sic habitis in sup̄nis iudicio, factaq; bonorū & malorū diuisione angelorū, boni in beatis mātionibus cōfirmati, mali aut foras proiecti sunt. Istos deos se esse mentientes ista mulier Oolibam dilexit, & ad eos respexit nō minus q̄ Oolla, id est domus Iuda nō minus q̄ domus Israhel. Hierusalem nō minus q̄ Samaria. Vnde in Ezechiele dñs cum dixisset de Oolla, id est de Samaria. Ipsi discooperuerūt ignomoniā eius, filios & filias eius tulerūt, & ipsam occiderūt gladio, continuo subiunxit. Quod cū uidisset soror eius Oolibam, plus q̄ illa insaniuit libidine, & fornicationē suā super fornicationem sororis suæ ad filios Assyriorū præbuit, impudētē ducib⁹ & magistratibus ad se ueniētibus indutis ueste uaria, equitibus qui uectābātur equis, & adulescentibus forma cunctis egregia. Præterea & aliter nūc usq; Iudæi fastidientes uinū, diligunt uinacia uarū; quia in omnibus uiuificantē fugientes spiritū, occidentē uilem & aridā sequuntur literam. Sed ad ordinē redeamus. Adhuc (inquit) uade, dilige mulierem dilectā amico & adulterā. Postq̄ ad illam Gomer filiā Debellaim, ò tu Osee semel & iterum ac tertio accessisti, & illa totiens cōcepit & peperit, adhuc uade & dilige sororē eius similem adulteram. Et est sensus hic mysticus. Post illa tria, quæ iam dicta uel facta sunt, testamētum confirmatum cū Abraham, legem datam per Moſen in monte Syna, & sermonē propheticum à pluribus prophetis administratū & conscriptū; tandem ò saluator, fili dei, uerbum patris, ingrediere mundū ad saluandum genus humanū, & de domo (inquam) Iuda, de femine Dauid, de uirgine Maria homo factus nascere. Hoc nāq; erat mulierē illā diligere, imō & osculū illi dare. Iuxta quod bona pars, dilecta pars eiusdē per Salomonē dixit. Osculetur me osculo oris sui. Quod est dicere. Qui olim per figuras loquens uel apparēs, testamētū uel fœdus cū Abraham pepigit; qui deinde in monte Syna legē dedit, & q̄ deinde prophetas misit, ipse iā ueniat & cōiungatur mihi per sacrosanctū mysteriū suæ incarnationis. Sequitur. Et fodi eam mihi. xv. argenteis, & choro ordei, & dimidio choro ordei. Et dixi ad eam. Dies multos expectabis me, non fornicaberis, & non eris coniuuncta viro. Sed & ego expectabo te, quia dies multos sedebunt filij Israhel sine rege, & sine principe, & sine sacrificio, & sine altari, & sine Ephorb, & sine Teraphim. Iſicut paulo ante, cū secundum multitudinē mulieris loqueretur dicendo, & ibat post amatores suos, &c. repente ad similitudinē uineæ transiuit, et dixit, et dabo ei uinitores eius ex eodem loco: Ita & hic de similitudine mulieris, qua dixerat. Adhuc uade, dilige mulierē dilectam amico, repente ad similitudinem uineæ transiuit dicens, & fodi eam mihi. Ad proprietatem nanq; spectat uineæ quod dicit, fodi, pro quo uerbo in alia translatione scriptum est, & conduxit, quia magis hoc pertinere uisum est ad similitudinē uel proprietatem mulieris. ¶ Quid autē sibi uult hęc argenteos; quantitas numero. xv. itemq; chorus ordei et dimidius chorus ordei. Et quidē multa sunt quæ hinc potuere dici, uidelicet quindenariū argenteorum numerū ad. xv. lunā, qua die exierunt filij Israhel liberati ab Aegyptijs. Chorū autē ordei. et dimidiū chorū ordei, qui sunt simul. xlv. modij, ad. xlv. dies congrue referri, quibus egressi, peruenerunt ad montē Synai die. xlv. Qui em̄. xlv. die ad eū peruenerunt locū in quo legē acceperunt, bene. xlv. modij ordei fuisse referuntur conducti. Nō quidē hunc sensum ab antiquioribus traditū tenuem arbitramur, sed q̄a ad saluatoris aduentū (sicut iam dictum est) præsens spectat locus, ex tunc em̄ sedent Iudæi sine rege et principe, secundum hæc eadem tempora literæ huius sacramentum enuciare conamur. ¶ Querentibus nobis ut inue

ut inueniamus, iuxta promissum dicentis: **Quærite & inuenietis, tandē illud occurrit.** quia neq; in argenteis neq; in ordeo quantitas ad binarium numerum peruenit, sed neq; in unitate remanet. **Esset unitas, si ita dixisset, & fodi eā mihi. x. argenteis.** Est em̄ denarius secunda unitas: item q; si dixisset, & choro ordeī, neq; addidisset dimidio choro ordeī, esset itidē unitas in quantitate pacti. Excessit unitatem, nec tamen ad binarium peruenit, quia neq; uiginti sunt argentei, qui numerus binarius decenus est, neq; duo sunt chori ordeī, qui binarius est singularis. In utroq; limite, id est tam in deceno q̄ in singulari, unitas est & semis, & sicut iam dictū est in neutro ad binarium peruenit. Porro, absque binario uel minus q̄ in binario numero, coniugium non fit, neq; carnale, quod deus in initio coniunxit: neque spirituale, de quo ad hunc prophetam hic mysticus sermo fit, de quo Apostolus cū præmississet, & erunt duo in carne una, continuo subiunxit. **Sacramētum hoc magnū est, ego autē dico in Christo, & in ecclesia.** Quid igitur hoc sibi uult, quia neq; uiginti argenteis dixit, neq; duo bus choris ordeī, qui numerus est coniugalis, sed utrobicq; & super unitatē ascendit, & tamē ad binarium nō peruenit: nisi quia mulier ista sic dilecta, cuius de carne Christus deus homo fieri dignatus est, & tanq̄ sponsus de thalamo suo processit, ad coniugiū eiusdē Christi non peruenit. Sequitur, em̄. **Et dixit ad eam. Dies multos expectabis me, non fornicaberis, & non eris uiro, sed & ego expectabo te.** Itaq; defectū coniugij significat hic defectus, tam deceni q̄ singularis binarij, & iccirco recte neq; unitas sola, neq; binarius totus est, quia gens illa, de qua Chrūs, ecclesiæ sponsus, natus est, neq; uirgo est, quippe q̄ iam adultera p̄senti loco dicta est, neque uxor aut cōiunx esse meret, q̄ sine uiro, q̄ filiū nō cōfitens, nec patrē habet. At cōtra, q̄ uirū hūc habet, q̄ sponsa dici meret & est, & uirgo est & coniunx, atq; iccirco quātitas argenteorū eius unitate & binario taxata est. Sic em̄ in Canticis habes. **Vinea fuit pacifico, in ea q̄ habet populos, tradidit eā custodibus, uir affert pro fructu eius mille argenteos.** Statimq; uir ipse, scilicet Chrūs dicit. **Vinea mea corā me est. Mille tui pacifici & ducenti his q̄ custodiūt fructus eius.** Millenarius quippe, sicut Abaciscix melius norunt, quarta unitas est. Eodē nāq; caractere, q̄ unus in singulari limite notat, trāslato in t̄ millenū limitē, mille significatur. **Ducētū uero in t̄ cēteno limite, eodē caractere significatur, q̄ in singulari duo p̄notant.** Igitur sicut illa neque uirgo, neque uiro iūcta est, & iccirco argentei eius neque decē sunt, neque uiginti, neque chorus unus, neque chorus ordeī. Sic ecōtra, hæc et uirgo et cōiunx est, et iccirco argētei eius et mille sunt et ducenti. Præterea et hoc notandū, qd̄ illa et argentū accipit et ordeū: Hæc autē solūmodo argēteos. Quia habet quidē illa quipp̄ a argēti, id est sermōis sancti in lege et prophetis, et soli ordeo occidentis literæ incūbit. Hæc autē totū quod habet argentū est, neque em̄ ordeū literæ addēdit, sed solo uiuificātis spūs argēto delectat. Et dicit: **Eloquia dñi eloqa casta, argētū igne examinātū, probatum terræ, purgatū septuplum.** Dicitur ergo illi, quæ nō habet grām cōiugij. **Dies multos expectabis me, non fornicaberis, et non eris uiro.** Quid hoc sit, cōfestim exponitur his uerbis. Quia dies multos sedebūt filiū Israhel sine rege, et sine principe, et sine Ephoth, et sine Teraphim. Ecce hodie ueritatem huius prophetiæ completam uidem⁹ quia Iudæi ducti in omnes gentes captiui, sine rege, et sine principe sunt. Hoc nō fuit ante q̄ Chrūs ueniret, sed sicut p̄dixerat patriarcha Iacob, nō auferetur sceptrum de Iuda, et dux de scemore eius, donec ueniat q̄ mittendus est, usque ad eius aduentū, et si nō semper regē, semper tamē habuerūt principē ita ut duces et iudices de semetipsis haberēt, etiā cū in Babilone captiui essent. Nā ibi q̄que iudicia sua p̄ semetipsos exercuerūt. Exēpli ḡra, Susanna quidē cōdemnātes ut duceret ad mortē, sed reuersi ad iudiciū duos p̄sbyteros, q̄ falsum aduersus illā testimoniū dixerāt, iudicauerūt et interfecerūt. At ubi Chrūs uenit quē nō receperūt, iudices et p̄sides alienos habuerūt, et nō licuit eis iudicare uel p̄ semetipsos terminare iudiciū. Inde est quod cū diceret eis Pilatus de dño Iesu, accipite eū uos, et secundū legē uestrā iudicate. Responderūt, **Nobis nō licet interficere quenq̄.** Ex tunc sedent sine rege et sine principe, et multi dies sunt. Nā quia regem suū Christū non requirūt, nec regem nec principem de semetipsis habere digni sunt. Sedent et sine sacrificio et sine altari, quia perduto loco ubi templum et altare habebant, de quo illis in lege præcipiebatur, in loco quē elegerit dominus, imolabitis ei, et non in omni loco, nequa q̄ legales uictimas offerūt.

Myster. si huius
ius numeri.
Mat. 7.

Eph. 5.

Can. 8.

for. t̄ quartū
forte t̄ tertio

Psal. 11.

Ge. 49.

Dan. 13.

Ioh. 18.

Deu. 16.

COMMENT. RUPER. ABBA. LIB. II.

Ephoth. Teraphim Sedent & sine Ephoth & sine Teraphim. Ephoth proprie superhumeralis uocatur, sed hic pro omni uestimēto sacerdotali accipitur. Teraphim proprie appellantur figuræ & simula-
Ioh. 7 mulachra, sed hic pro omni ornāmēto sacerdotali positū est. Hæc oia Iudæi perdidērunt. Quō autē expectant Christū, uel quō illos Chrūs expectat? Dicit em̄. Dies multos expectabis me, nō fornicaberis, & nō eris uiro, sed & ego expectabo te. Nimirū male expectat, quia respicientes illū, qui iā uenit, aliū sibi pollicētur Messīā. Hinc ipse cū dixisset: Ego ueni in noīe patris mei, & nō accepistis me, subiunxit: Si alius uenerit in nomine suo, illū accipietis. Porro Chrūs illos bene expectat, uidelicet donec plenitudo gentiū introeat. Cæcitas (inquit Aplus) ex parte contigit in Iſrahel, donec plenitudo gentiū intraret, & sic omnis Iſrahel saluus fieret. Hoc ipsum est quod hic continuo subiungit. **Et post hæc reuertentur filij Iſrahel, & querent dominum deum suum, & Dauid regem suum, & pauebunt ad dominum, & ad bonum eius in nouissimo dierum.** Interea non fornicaberis (inquit) & non eris uiro. Hoc est, nec amatoribus turpiter te prostituēs, nec mihi uiro legitimo coniungeris, à quo conducta es. Istis namq; diebus Iſrahel siue synagoga, neq; fornicatur publice cum Baal, siue cum uitalis aureis, sicut tunc faciebat: neq; uiro suo Christo est, ac perinde nec patrem Christi deū habet. Post istos dies, siue post hæc reuertentur (ut iam dictū est) quia cū plenitudo gentiū intrauerit, quærent dominū deum suum, & Dauid regē suum, id est, deū patrē & filium eius confitebuntur Iesum Christū. Et pauebunt (inquit) ad dominū, & ad bonū eius in nouissimo dierum. Duabus personis, scilicet patri & filio, tertiam addidit, id est spm̄ sanctū, dū præmisso, & quærent dominū deū suū, & Dauid regē suū, subiunxit, & pauebunt ad dominū. Pauebunt plane, id est ineffabiliter admirabuntur, attoniti pro magnitudine rei uel gaudij sui, uidelicet quomodo pauebat Thomas, quādo dicente sibi dño. Inſer digitū tuum huc, & uide manus meas, & affer manū tuā, & mitte in latus meū, & noli esse incredulus, sed fidelis, Respondit, & dixit ei. Dominus meus & deus meus. Sicut em̄ Thomas cū cæteris discipulis illa die nō fuit, quando Iesus uenit, & dixit centibus illis: Vidimus dominū, Non credit: post octo autē dies erat cū eis, & uenientem iterum Iesum, uidit & credidit: sic hodie Iudæi nobiscū non sunt, & dicētib; nobis, resurrexisse illū quē crucifixerūt, nō credunt: Post hæc autē nobiscū erunt, & cognoscent eū, & pauebūt ad bonū eius in nouissimo dierū. Sequitur. **Audite uerbum domini filij Iſrahel, quia iudicium domino cum habitatoribus terre. Non est enim ueritas, & non est misericordia, & non est scientia dei in terra. Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit.** Postq; in capite libri (ut dignū erat) de Christo scripsit, mirā similitudinē siue parabolā adhibens de muliere, ad quā semel & iterū ac tertio iussus est accedere. Itemq; de muliere dilecta & adultera, quā iussus est adhuc diligere: nūc demū agit id, qd nō quidē primū, sed tamen bonū secundariū est in ordine officij prophetici, scilicet peccata redarguendo populi, in qbus tūc erat, & pro qbus tandē mereret proijci atq; disſidi. Sic Ezechiel quoq; in capite libri, id est in prioribus uisionibus longe post futura, p̄scripsit mysteria filij dei p̄ quatuor facies, hoīs, uitalis, leonis, atq; aquilæ uolantis: & tūc demū q̄ minora uel ſecūdaria sunt, prophetauit uel scripsit, scilicet instantē captiuitatē populi in Babyloniā transmigraturi. Tu ergo (inquit) fili hoīs, fac tibi uasa transmigrationis, & transmigrabis per diē corā eis, &c. Ait itaq; q̄. Audite uerbū domini filij Iſrahel, quia iudiciū dño cū habitatoribus terræ. Filij Iſrahel, iam iam in captiuitatē ducendi, quibus non addet dñs ultra misereri, quibus dicit dominus, non populus meus uos, audite uerbū domini, audite & scitote: quia iudicio uobiscū agitur, quia uos nō sine causa patimini aut patiemini: sed multis causis p̄cedentibus. Audite & scitote uos, audiat & sciat orbis uniuersus, omnesq; generationes, tā p̄sentes q̄ futuræ, causas esse magnas, propter quas relinquamini absq; misericordia, propter quas dño uobiscū sit iudiciū sine misericordia. Quenā illæ sunt causæ? Ait. Nō est em̄ ueritas, & nō est misericordia, & nō est sciētia dei in terra, &c. Ante q̄ causas hm̄oī p̄tractemus, sciendū est, quia peccata populi illius non minora q̄ gentiū peccata percutit, & in sola Christi fide, per quā & Abrahā ante q̄ circumcidere, iustificatus est, iustificatiōe hæc prophetica ueritas cōstituit atq; repro mittit. **Et ut totū prophetiæ corpus pluceſcat, iā dicimus, quæ septies ab hinc usque ad finem uo-**

CAP. III.

Futura Iudæorū cōuersio. Futura Iudæorū cōuersio. **Ioh. 20** **Ezech. 12** **Argumētū & summa, totiꝝ prophetiæ libri huius.**

IN OSEE PROPHE. CAP. III. Fo. XVII.

nem uoluminis peccata cōmemorat atq; replicat, & p singulas uices in Christū sermo res-
 currit q; solus oim credentiū atq; p̄nitentiū iustitia est. Vices istæ iā numerandæ uel præsi-
 gnandæ sunt. Primo, inter cætera sic proloquēs secūdū multitudinē eorū sic peccauerūt mi-
 hi, fornicati sunt, & nō cessauerūt, spūs em̄ fornicationū decepit eos, & fornicati sunt à deo
 suo, qm̄ ipsi cū meretricibus uersabatur, & cū effœminatis sacrificabāt, particeps idolorū
 Effraim, dimitte eū. Quibus utiq; dictis illos nō minus q̄ Gentiles sub peccato esse causat,
 atq; cōuincit, tandē Christū q; solus iustificat utrosq; taliter loquentē, introducit. In tribula-
 tione sua mane cōsurgent ad me dicentes. Venite, & reuertamur ad dñm, q̄ ipse cœpit &
 sinabit nos, percutiet & curabit nos, &c. ¶ Secūdo ita incipiens. Ipsi aut̄ sicut Adā trāsgres-
 si sunt p̄sū, ibi f̄uaricati sunt in me, Galaad ciuitas operantiū idolū, supplantata sanguine
 & quasi fauces uirorū latronū, & cætera usq; ad illud, ex dieb⁹ Gabaa peccauit Israhel, ibi
 steterunt, nō cōprehendet eos in Gabaa p̄sū sup filiis iniquitatis, iuxta desiderū meum
 eo tripiā eos, cōgregabuntur super eos populi, cū corripiētur propter duas iniquitates, tan-
 dē iustū & iustificantē Christū sic introducit. Effraim uitula, doct̄a diligere tritura, & ego
 trāsui super pulchritudinē colli eius. Ascendā super Effraim, arabit Iudas, cōstringet sibi
 sulcos Iacob. Seminate uobis in iustitia, metite in ore misericordiæ, innouate uobis nouale
 tēpus aut̄ requirendi dñm, cū uenerit, q; docebit uos iustitiā. ¶ Tertio cōfestim p̄c̄tā repetēs
 Arastis (inquit) impietate, messuistis iniquitate, comedistis fructū mēdaciū, &c. qbus p̄missis
 cōtinuo saluatoris eiusdē aduētū repromittit, sic eloquēs p̄sonā dei patris. Sicut mane trāsit,
 pransit rex Israhel, q̄ puer Israhel, & dilexi eū, & ex Aegypto uocauī filiū meū. ¶ Quarto
 itidē p̄c̄tā replicans & dicens, Baalim immolabāt, & simulachris sacrificabant, & ego q̄si
 nutritius Effraim portabā eos in brachijs meis, & nescierūt qd̄ curarē eos in funiculis Adā
 trahā eos in funiculis charitatis, & ero eis q̄si exaltans iugū sup maxillas eorū, & declinauī
 ad eū, ut uesceretur, nō reuertetur in terra Aegypti, & Assur ipse rex eius; qm̄ noluerūt cō-
 uerti, &c. repente ad eūdē saluatorē sermo recurrens, ipsūmq; repromittens. Post dñm (in-
 quit) ambulabūt, q̄si leo rugiet, q̄ ipse rugiet, & formidabūt filij maris, et uolabunt q̄si auis
 ex Aegypto, et q̄si colūba de terra Assyriorū, et collocabo eos in domibus suis, dicit dñs.
 Deniq; dñs de quo ait, quasi leo rugiet, saluator noster est, de q; et patriarcha Iacob p̄dixerat
 catulus leonis Iuda, ad p̄c̄dā fili mi ascēdisti, requiescēs accubuisti ut leo, et q̄si leæna ipsa
 rugiet, et formidauerūt filij maris: Quia resurrexit, et p̄dicatores ap̄los suos misit, et timuerunt
 atq; ad p̄nitentiā cōuersæ sunt nationes orbis, et auolauerūt et nūc usq; auolare non
 desinūt: quasi auis ex Aegypto huius seculi, et collocat eos in domibus suis, uidelicet in su-
 pernis mansionibus, de qbus ait, In domo patris mei mansiones multæ sunt. Si q̄ minus di-
 xissem uobis, q̄ uado parare uobis locū, &c. ¶ Quinto p̄c̄tā rep̄cutiēs cōfestim dicēdo: cie-
 cū dedit me in negotiatiōe Effraim, et in dolo domus Israhel, et cætera usq; ad id, Iccirco
 erunt q̄si nubes matutina, et sicut ros mane p̄teriens, sicut puluis turbine raptus ex area, et sic
 cut fumus de fumario: cōtinuo saluator ipse suū repromittens aduētū. Ego aut̄ (inquit) dñs
 deus tu⁹ ex terra Aegypti, et deū absq; me nescies, et saluator nō est p̄ter me, &c. ¶ Sexto p̄-
 tinus p̄c̄tā cōmemorās dñs dicēdo: Iuxta pascua sua adimpleti sunt, et saturati sunt, et eleua-
 uerunt cor suū, et oblitī sunt mei, &c. tunc demū itidem suū repromittens aduētū, de ma-
 nu mortis (inquit) liberabo eos, et de morte redimam eos. Ero mors tua d̄ mor, ero morsus
 tuus inferne, et cætera, usq; ad id, et ipse diripiet thesaurū ois uasis desiderabilis, ipse inquam
 uidelicet Chr̄s, q; in persona sua dixerat. Ero mors tua d̄ mors, q̄ per mortē suā fortem ar-
 matū uicit, et uasa eius diripuit. ¶ Septimo, acriter eadē peccata cōdemnās propheta, dicen-
 do. Pereat Samaria, qm̄ ad amaritudinē concitauit deum suū, in gladio pereat, paruuli eorū
 elidantur, et scetæ eius discindantur: protinus in Christū uel Christi aduētū respiciens, cō-
 uertere (ait) Israhel ad deum tuum, et cætera, usq; in finē. Quibus utiq; et ueri Israhelis con-
 uersionē, et peccatorū per eundē Christū remissionē, et donorū spūs sancti abundantem
 et gratiā mystice p̄signat effusionē. Ita quotiens peccata gentis percutit siue enumerat, to-
 tiens in aduētū siue sacramētū filij dei suū propheticus sermo cursum terminat, illud uideli-
 cet inueniens, quod iustificari et à peccatis saluari non aliter q̄ per grām uel fidē eius q̄s possi-
 sit. Vnde apostolus tam Iudæorū q̄ Gentīū peccatis opportune cōmemoratis, tandē dicit
 Iustificati

Infra, jo.

7, 69

Gen. 49

Ioh. 14

Infra, jo.

Infra, jo.

Rom. 7. Iustificati igitur ex fide, pacem habemus ad deum, per dominum nostrum Iesum Christum. ¶ Nunc ipsum literæ uel expositionis ordinem ingrediamur. Præmissio (ut iam dictum est) audite uerbum domini filii Israel, quia iudicium domini cum habitatoribus terræ: Quo dicto, non tantum attente uerbum & attonitos reddere potuisset eos, si haberent aures audiendi, cõfestim causam ingrediens sic incipit. Non est enim ueritas, & non est misericordia, & non est scientia dei in terræ Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit. Propter hoc lugebit terra, & infirmabitur ois qui habitat in ea, in bestia agri, & in uoluce cœli, sed & pisces maris cõgregabuntur. Veruntamen unusquisque non iudicet, & non arguatur uir. Populus enim tuus, sicut hi qui contradicunt sacerdoti, &c. Fere totam hanc sermonis prophetici partem, usque ad id quod ait, in tribulatione sua mane consurgent ad me. Hic præscribi ratio postularer, nisi festinatis ad expositionem lectoris uitaremus offensam.

Eadẽ materia Pauli ad Romanos, quæ Osee.

Ro. 2.

Ro. 1.

Sapiens dispensator Paulus.

Vbi ueritas, ibi confessio peccatorum. 1. Ioh. 1.

¶ Denique arbitramur apostolum nusquam certius respexisse aut respicere potuisse, ut ad Romanos scribens, redarguitis uehementissime peccatis gentiliũ, diceret protinus cõuersus ad Iudæum Propter quod inexcusabilis es domine homo ois qui iudicas. In quo enim iudicas alter, te ipsum cõdemas. Eadẽ enim agis qui iudicas, &c. Reuera si nosse cupis quod uere Iudæo iudicanti gentilem dixit, eadẽ enim agis quæ iudicas: mala hæc loco presenti conscripta de Iudæis confer malis illis quæ de gentibus. Apóstolus cõmemorauit illic, & luce clarius liquebit, quia mala illorum et mala istorum, non utrunque similia, uerum eadẽ sunt. Verba quidem diuersa, sed res eadẽ sunt. Illud breuiter prælibandum, quia sicut Apóstolus illic ait: Propter quod tradidit illos deus, ut deliceret gentiles, in desideria cordis eorum & in immunditiam: & hoc ipsum traditionis uerbum tertio repetiuit dicens: Propterea tradidit illos deus in passiones ignominie. Itemque. Et sicut non probauerunt deum habere in notitia, tradidit illos deus in reprobum sensum, ut faciant ea, quæ non conueniunt. Ita & hic Iudæum fornicantem idẽ deus tertio tradit uel tradit iubet, dum derelinquit & redargui prohibet. Primo namque dicit: Veruntamen unusquisque non iudicet, & non arguatur uir. Populus enim tuus sicut hi qui contradicunt sacerdoti. Secundo autem: Non uisitabo super filias uestras, cum fuerint fornicatæ, & sponas uestras cum adulterauerint, quoniam ipsi cum meretricibus uerlabatur, & cum effœminatũ sacrificabant. Deinde tertio: Particeps idolorum. Effraim, dimitte eum, Separatum est conuiuium eorum, fornicatione fornicati sunt. Sano quippe intellectu non aliud est, quod iuxta Apóstolum deus gentiles tradidit, quod iuxta hunc prophetam Iudæum uerum ueruit argui: non uisitare se dixit, dimitti iussit, uidelicet secundum desideria cordis sui. Item quod de gentibus Apóstolus ait, repletos omni iniquitate, malicia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio, &c. Hoc idẽ de Iudæis propheta hic enunciat, breuius tamen, cum dicit. Maledictum, et mendacium, et homicidium, et furtum, et adulterium inundauerunt, et sanguis sanguinem tetigit. Vnde miranda et laude digna uere sapientis apostoli dispensatio, qui in disceptatione Iudæorum et Gentiliũ, quæ causa fuit scribendi epistolam ad Romanos, ut utrosque cõpesceret, prius Gentiles tetigit quam Iudæos. Quia ob causam: Videlicet quia ex Iudæis quidem, omnium gentium cõtempторibus, totum certamen oriebatur, et reatus eorum maior erat: quia legem habentes, legis erant paruicatores, atque iccirco prius ipsi debuerat repercuti, et ostendi sibi meti quales fuerint: sed gentiles ad audiendum patientiores erant, Laudabilis ergo (ut iam dictum est) dispensatio siue discretio redarguentis apostoli, quia redargutione illos differens, qui merebatur quidem magis, et prius redarguit, sed minus erat patientes, prius illos redarguit, quod minus quidem dånabiles, sed magis erat patientes. Igitur (ut supra diximus) prolixum sermonis huius prophetici capitulum causa hic postulabat præscribi et sermoni apostolico cõferri: sed nos utriusque summam sic tetigisse cõtenti, deinceps carptim singula percurramus, paulatimque singula horum qualiter singulis apostoli dictis consonent, intueamur. Ait. L. Non est ueritas, et non est misericordia, et non est scientia dei in terra. Ille inquit iudicium est domino cum habitatoribus terræ, iudicium (inquam) et non misericordia, neque enim addam ultra misereri domui Israel, quia in terra, id est, in eisdem habitatoribus terræ non est ueritas, et non est misericordia, et non est scientia dei. Tria hæc si bene cõsiderent, digna sunt ut ubi cumque fuerint, cedat iudicium, et accedat misericordia dei: ubi cumque autem non fuerint, misericordia locum non habeat iudiciumque fiat. Vbi namque non est ueritas, illic neque cõfessio peccatorum est: et e cõuerso, ubi cõfessio peccatorum non est, illic ueritas non est. Si dixerimus (inquit Apóstolus) quia peccatum non ha-

non habemus, ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis non est. Ecce autem hic paucis interiectis dicitur. Veruntamen unusquisque non iudicet, & non agatur uir. Populus enim tuus sicut hi qui contradicunt sacerdoti. Nimirum contradicere sacerdoti, est peccatum defendere, quia sacerdotis officium est, populum de peccato arguere. Igitur sicut in gentibus ueritas non erat, ita & in Iudeis, siue in illo carnali Israhel ueritas non fuit, aut est. ¶ At uero acerbius istam ueritatis absentiam in gentibus redarguit Ap[osto]lus, cum dicit: Reuelatur enim ira dei de celo super omnem impietatem & in iustitia hominum eorum, qui ueritatem dei in iniustitia detinent: quia quod notum est dei, manifestum est illis, &c. Ergo ut culpa Iudeorum contra ueritatem, culpam gentilium ueraciter æquiparetur, quæramus, & mox occurret, quomodo & illi ueritatem dei in iniustitia detinuerunt. Formatis namque uittulis aureis, dixerunt. Hi sunt dii tui Israhel, qui te eduxerunt de terra Aegypti. In hac iniustitia, tam Hieroboam, qui populus ueritatem dei detinuit atque depressit, non enim ignorabant, sed ignorantiam simulabant, quia quod notum est dei manifestum erat in illis, non tantum (sicut gentilibus) à creatura mundi, sed plusquam gentilibus, à scriptura susceptæ legis. Ad summum, quia sciderant sese à domo Dauid, illa ueritas non erat in eis, de qua idem dicit: Iurauit dominus Dauid ueritatem, & non frustrabitur eum, de fructu uentris tui ponam super sedem tuam. ¶ Misericordia quoque non est in eis (inquit) & hoc par est ei, quod itidem Ap[osto]lus de gentilibus dicit. Sine affectione, absque fœdere, sine misericordia. Vsq[ue] adeo & isti erant sine misericordia, ut nec etiam ieiunantes misereri scirent, sicut sub eisdem temporibus de ipsis dixit & scripsit Esayas. Ecce in die ieiunij uestri inuenitur uoluntas uestra, & omnes debitores uestros repetitis, Ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impie. Ut breuiter multa, quæ hinc dici poterant, concludam, cum dicit, non est misericordia, consequitur, quia nec est dilectio siue ue charitas, non solummodo in proximum, uerum etiam in deum. Qui enim non diligit proximum aut miseretur proximo, constat quia nec diligit deum. Hinc Iohannes dicit. Qui habuerit substantiam mundi huius, & uiderit fratrem suum necesse habere, & clauerit uiscera sua ab eo, quomodo charitas dei manet in eo? Iustum ergo etiam pro hoc iudicium domino, ut uidelicet, quia non diligunt, nec ipsi diligantur, quia non miserentur, nec ipsi misericordiam consequantur, sicut iam superius cum dixisset, & uoca nom[en] eius absque misericordia, confessim ait: quia non addam ultra misereri domui Israhel, sed obliuione obliuiscar eorum. ¶ Et non est (ait) scientia dei in terra. Hoc loco si ad uersiculum respicias, quia postmodum sequitur: quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi, nimirum quod hic de Iudeis siue Israhelitis dicit, par est ei quod de gentilibus itidem Ap[osto]lus ait, quia non probauerunt deum habere in notitia. Hoc de illis dixit, quibus non quidem ex lege promptum erat dei noticiam habere, sed nihilominus poterat illis notum esse, imò nec ipsam eius noticiam non poterant non habere. Deus enim (inquit) illis manifestauit. Inuisibilia enim ipsius à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque uirtus eius & diuinitas, ita ut sint inexcusabiles. Quanto magis de Iudeis idem dici conuenit, quibus non tantum à creatura mundi, uerum & ex lege scripta propositam constat fuisse scientiam siue noticiam dei: Porro, de uerbo, quo ait, quodque iam ex parte commemoratum est, quia tu scientiam repulisti, postmodum suo loco plenius dicendum erit. Sequitur. **L. Maldictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit.** Sine dubio & hoc illi par est quod de gentilibus ibidem loquens Ap[osto]lus. Repletos (ait) omni iniquitate, malicia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurrone, deodibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inuentores malorum, parentibus non obediens, insipientes, incompressos. Nam quod sequitur, sine affectione, absque fœdere, sine misericordia, idem est (ut iam ante diximus) quod hic præmissum est. Non est enim ueritas, non est misericordia. Quod ille gentiles talibus repletos ait. Hoc idem iste de Iudeis sufficienter exprimit uerbo inundationis, dicendo, inundauerunt: quod nimirum non mediocritatis, sed plenitudinis est uerbum. Iccirco hæc dicimus, & iccirco huius prophetici & illius apostolici loci collationem facimus & facturi sumus, ut memoria non excidat quod (sicut iam ante diximus) rectissime apostolis enumeratis gentilium uitijs, conuersus ad hominem Iudeum

Inexcu

Roma. 1.

3. Reg. 12.

Psal. 137.

Vbi non misericordia, ibi nec charitas.

Esa. 78.

1. Ioh. 3.

Scientia de deo.

Ro. 1.

Vbi supra.

**Sanguis san-
guine tetigit.** Inexcusabilis es (inquit) qui iudicas, eadē em̄ agis quā iudicas. ¶ Cetera cū per se satis p̄-
teant, de hoc uno quod ait, & sanguis sanguine tetigit, quæritur quid sit. Nā recte quidē sic
intelligitur, ac si dictū esset, peccatū peccato superadditū uel appositū est, quia solet sanguis
nō nomine peccatū designari, ut illic, Libera me de sanguinibus deus deus salutis meæ, sed
hoc sensu nihil aliud dixisse uidetur q̄ præcedentiā sonuerūt. Dicendo nanq̄, maledictum
& mendaciū, & homicidiū, & furtū, & adulteriū inundauerunt, quid aliud sonat q̄ pecca-
tū peccato superadditū? Ergo cū dicit, & sanguis sanguinem tetigit, uidetur cōsanguinitas
culpatis: quia contra legē dei est, dicētis. Omnis homo ad proximā sanguinis sui non accedat.
Talibus ac tantis p̄missis malis. L. Propter hoc (inquit) lugebit terra, & infirmabitur
omnis qui habitat in ea: in bestia agri & uolucris cœli, sed & pisces maris congrega-
buntur. ¶ Sensus iste est. Quia mala hæc quæ p̄dixi inundauerūt, terra ipsa quæ nō pec-
cauit, aut peccare potuit, ut pote res inanimata, uindictæ participationē sustinebit, & luge-
bit, id est delectabilis species eius nō erit, uersis in cōtrariū, siue in tēperie elementorū natu-
ris, & deficientibus pariter cū hoibus his, quæ ad usum creata sunt hoīs, scilicet bestijs agri
& uolucris cœli, & piscibus maris. Congregabuntur (ait) pisces maris, id est simul addu-
centur, ut ipsi quoq̄ partē sustineant uindictæ pro peccato hoīs, & diminuatur copia bo-
norū oim̄, nō solū in agris, uerū etiā in aquis. Sequitur. L. Geruntamen uniuersiq̄ non iu-
dicet, & non arguatur uir. ¶ Miro modo q̄ sic peccata puniūt, peccātes uerūt iudicari, pro-
hibet argui. Cur ita uelit, cōtinuo causam subiungit. L. Populus enim tuus sicut hi qui
contradicunt sacerdoti. ¶ Hic meminisse oportet illius uersiculi. Exacerbauit dñm pec-
cator, secundū multitudinē iræ suæ non quæret. Quis peccator, uel qñ exacerbauit dñm?
Nimirū ille peccator, qui cū uenerit in profundū malorū, cōtemnit; tūc exacerbat dñm, qñ
peccatis suis rebellione addit, & opa sua defendit, sicq̄ (ut alibi scriptum est) currit aduersus
dñm extento collo, & pingui ceruice armatus est. Istū, siue peccata istius, secundū multitu-
dinē (inquit) iræ suæ nō quæret, id est nequa q̄ in uirga iniquitates eius, neq̄ in uerberib⁹ pec-
cata eius uisitabit, sed tacebit nūc, locuturus tēpore alio. Dicit em̄. Hæc fecisti, & tacui. Igi-
tur cū dicit, unusquisq̄ nō iudicet, & nō arguatur uir, populus em̄ tuus sicut hi, q̄ contradic-
cunt sacerdoti. Magnā nimis irā intēdit, quia secundū multitudinē iræ suæ nō quæret, nō iu-
dicat, nō arguit, ut auferat misericordiā suā ab eis, sicut in initio dixerat, quia nō addā ultra mi-
sereri domui Israhel. Itē. Quia uos nō populus meus, & ego nō ero deus uester. Quid em̄
est quod ait, Populus em̄ tuus sicut hi q̄ contradicunt sacerdoti, nisi acsi diceret, quia rebelles
sunt, & in superbiā elati, peccata sua defendūt? Sacerdotis nanq̄ officiu est (ut iā ante p̄lo-
bauimus) populū uice dei de peccatis arguere. Qui ergo sacerdoti cōtradidunt, secundū
exēplū Adæ, qui deo cōtradixit, dū peccatū suū defendit, atq̄ iccirco sicut ille de paradyso
sic iste (quicūq̄ est) à dei regno, & ab ecclesia p̄senti pellitur, ut hic idē populus in Assyris
os. His dictis cōfestim ad ipsum populū apostrophā facit, & dicit. L. Et corruet hodie, &
corruet etiam propheta tecum. ¶ Me nō iudicante, me nō arguente, pro eo qd̄ sis d̄ po-
pule, sicut hi qui contradicunt sacerdoti, corruet hodie, subauditur iniquitate, q̄ ruina hō-
die fit, siue hodierna est, uidelicet ad distinctionē sequētis ruina: quia ruis post hæc in p̄-
nā gehennæ, qui hodie ruis in foueā culpæ. Ruet etiā propheta tecū, subauditur cæcus, qui
tibi cæco ducatū p̄bet, quia pseudopropheta est: Quales nimirū prophetae Baal extiterunt
CCCC. uiri, q̄ ruinae primitias p̄p̄si sunt, qñ Helias pro dño zelatus illos occidit. Itaq̄ te-
ruente hodie, quia cæcus es, ruet etiā propheta tecū, nihilominus cæcus. Nunq̄ em̄ p̄t cæ-
cæco ducatū p̄beret? Nōne ambo in foueā cadēt? Nā de ipsa cæcitate mox sequitur. L. Mo-
cte tacere feci matrem tuam. ¶ Quid em̄ de nocte dicit, nisi de ignorantia tenebris? De-
niq̄ & cōtinuo subiungit, exprimens noctē illā. L. Conticuit populus meus, eo q̄ non
habuerit scientiam. ¶ Quod autē eadē inscitia nox uoluntaria fuerit, qd̄ illas ignorantiā te-
nebras sponte admiserit, nolendo intelligere, ut bene ageret, sequens uersiculus testis est.
L. Quia tu scientiam repulisti, repellam te ne sacerdotio fungaris mihi. ¶ Quod si ad-
huc quæritur ubi uel qñ, quid dicēdo, quid agendo, populus ille scientiā dei repulerit: ecc-
e in libro Regū scriptū est. Proloquente Hieroboā oīs multitudo Israhel, cum dixisset ad
Roboam filiū Salomonis, pater tuus durissimū iugū imposuit nobis, &c. repente concla-
mauit.

mauit. Quæ nobis pars in Dauid, uel quæ nobis hæreditas in filio Isai? Redi in tabernacu-
 la tua Israhel. Nunc uide domū tuā Dauid. Recessitq; Israhel à domo Dauid. Nimirū sic
 recedendo, scientiā repulit, scire nolens, attendere cōtempnēs, quod scientia & salus esset ex
 domo Dauid, cui iurauerat dñs, dicens: De fructu uentris tui ponā super sedē tuā. Repel-
 lendo ergo Dauid. Nonne illū, in quo uera scientia est, fructū uentris eius repulit? Excogi-
 rato namq; cōsilio Hieroboā fecit duos uitulos aureos, & dixit eis. Nolite ultra ascendere in
 Hierusalē. Ecce dii tui Israhel, qui eduxerunt te de terra Aegypti. Igitur ista nox, ista scien-
 tiæ repulsio, de qua culpatur populus hic, par illi est, quod loco sæpe dicto Aplus de genti-
 bus ait: Quia cū cognouissent deū, non sicut deū glorificauerūt aut gratias egerūt, sed eua-
 nuerūt in cogitationibus suis, & obscuratū est insipiens cor eorū. Dicentes em se esse sapien-
 tes, stulti facti sunt, & immutauerunt gloriā suā in similitudinē imaginis corruptibilis hoīs,
 & uolucrum & quadrupedum & serpentium. Nonne faciendo uitulos & colendo illos,
 immutauerūt gloriā suā Hieroboā & omnis Israhel in similitudines eiusmodi: p̄sertim cū
 de alio quoq; tēpore Psalmista dixerit contra eundē populū, non utiq; gentiū, sed Iudæo-
 rū. Immutauerūt gloriā suā in similitudinē uituli comedentis fœnū. Vere ergo istoz quo-
 q; obscuratū est insipiens cor, nō minus q̄ gentiliū, & ipsa cordis obscuratio nox est, de qua
 nunc dicit: nocte tacere feci matrem tuā. Matrē sane populi dicit magistrā synagogā.
 Hæc nimirū nocte tacere cōpellitur, dū propter insipientis & obscurati cordis tenebrosam
 ignorantia, docendi authoritas siue locus ille aufertur. Tacente autē matre q̄ docebat, neces-
 sario conticuerūt, id est simul tacuerūt & filij qui docebantur. Confestim ergo cōuersus ad
 eos qui mirarent tinnitibus utrisq; auribus, & dicerent, quare sic fecit dñs terræ huic & po-
 pulo huic: iccirco (ait) conticuit populus meus, quia nō habuit, imò habere noluit scientiam.
 In quo conticuit? In eo uidelicet, q̄ celebrare uel celebris esse desit, quia festiuitates eius: sab-
 bata eius, neomenias siue Calendas eius, & oia festa tēpora eius ego proieci. Satius nāq; mi-
 hi est, ut in captiuitate duæ i conticescant, q̄ ut sub noie meo coram uitalis suis tripudient, &
 cantando subsiliant. Dicoq; populo huic. Aufer à me tumultū carminū tuoz, descende &
 tace in terrā captiuitatis, in terrā Assyrioz. Q; si adhuc murmurat & dicit, quare sic factū
 est mihi, dico illi quia tu scientiā repulisti, repellā te ne sacerdotio fungaris mihi. Itaq; sacer-
 dotio, nequa q̄ fungi & conticescere, paria sunt, quia uidelicet sicut in functione sacerdotij
 pollet eloquij libertas, sic ecōtra in defunitione uel depositione sacerdotij cadit loquendi
 authoritas. Sequitur: L. Et oblita es legis dei tui, obliuiscar filioz tuoz & ego. J
 Oblitio pro contemptu ponitur hic, quæadmodū & illic. Cū dixisset Psalmista, Et muta-
 uerunt gloriā suā in similitudinē uituli comedētis fœnū, cōtinuo subiunxit. Obliti sunt de-
 um qui saluauit eos. Causa nāq; similis, imò eadē uel maior p̄cellerat, ut diceret hic, & obli-
 ta es legis dei tui, quia uidelicet tūc unū i deserto fecerat uitulū, nūc autē duos, alterūq; eoz in
 Dan, & alteq; posuerūt i Bethel. Loquit autē cōuersus ad illā de q̄ dixerat, nocte feci tacere
 matrē tuā, uidelicet matrē populi synagogā, siue sacerdotū, aut senioz cœtū, de q̄ regimī-
 nē uel magisterio populares pendebant. Oblita ergo es legis, id est cōtempstisti legē dei tui:
 par pari refero, quia obliuiscar filioz tuoz, id est contempnā filios tuos & ego, quæadmodū
 & superius dixi, quia nō addā ultra misereri domui Israhel, sed obliuione obliuiscar eorum
 His dictis ad illā matrē, id est sacerdotū & magistroz turbā siue multitudinē, rursus ad audi-
 tores conuertitur, & de eis dē taliter conquerēdo loquitur. L. Secundum multitudinem
 eozum sic peccauerunt mihi, gloriā eozum in ignominiam commutabo. Pecca-
 ra populi mei comedent, & ad iniquitatem eozum subleuabunt animas eozum, & er-
 rit sicut populus sic sacerdos, & uisitabo super eum uias eius, & cogitationes eius
 reddam ei. J Secundū multitudinē inquit. Quicquid extra rationē numerūq; uel ordinē le-
 gitimū effluit uel super crescit, recte multitudo siue multiplicitas uocari debet. Constat
 autē quia diebus illis turba sacerdotū ultra statutū sanctæ legis ordinē terminūq; excreuerat
 Scriptū est em. Et fecit Hieroboā phana in excelsis, & sacerdotes de extremis populi qui
 non erant de filijs Leui. Item & alibi scriptū est, quia quicūq; uolebat, implebat manū suā,
 & fiebat sacerdos excelsoz, Ita multiplicati sacerdotes fuerant, utpote indifferenter assum-
 pti decunctis tribubus: Rex ille, ut putabat, sapienter sibi prouiderat, q̄ ut sacerdotū mal-
 titudinē

Psalm. 135.

Ro. 6.

Psalm. 109.

Amos. 7.

Psalm. 109.

3. Re. 12.

Multitudo sacerdotū.

3. Re. 12. 33.

D

titudinem haberet, sacerdotes sibi de extremis populi fecerat. Tales quippe, quanto in plebe uiliores, tanto ad honorem illum promptiores: & gauisi sunt sese officio supergredi populum, qui conditione extrema latebant intra uel infra populum. Ait ergo. Secundum multitudinem eorum, sic peccauerunt mihi, id est quanto plures sunt uel fuerunt, tanto magis populum, ut in me peccaret, deceperunt. E contra quid ego? Gloria (inquit) eorum in ignominiam commutabo. Et est sensus. Quoniam ipsi gloriam suam & olim in similitudinem uitali comeditis fuerunt, & nunc in similitudinem uitulorum comedentium foenum commutauerunt, eueniet illis ut sint eiusmodi, de quibus recte dicatur, quos deus uenter est, & gloria in confusione ipsorum. In quo etiam iudicantur isti, uentre suum habere deum? Videlicet in eo quod sequitur, peccata populi mei comedent. Nimirum sacerdotes de extremis populi (ut iam dictum est) assumpti, conditionem siue paupertate pristina superare certabant, & qui illos constituerat Hieroboam, ueram sancte legis imitationem se fecisse simulabat. Nam quia preceperat lex, ut filii Leui possessiones proprias non habentes, decimas & oblationes a populo susciperent, & inde sumptus haberent: hic de extremis populi sacerdotes fecerat, ut tot decimas atque oblationes accepturi, quanto fuerant extremi, tanto magis auidi ad colendum mendacium, populumque decipiendum sese accingerent. Peccata ergo (inquit) populi mei comedent, id est sicut ceperunt quoad poterunt comedere non desinent. Peccata namque populi comedebant, qui pro hoc solui, ut ipsi decimas atque oblationes caperent, populum in peccatis & in mendacio detinebant, pro oia æque ut gentiles illa apostoli sententia digni, quod loco saepe dicto taliter emittit. Reuelatur enim ira dei de caelo super omnem impietatem & iniustitiam hominum eorum quae ueritatem dei in iniustitia detinet, quae quod notum est dei, manifestum est in illis. Neque enim ignorabant sacerdotes eiusmodi, nihil ueri esse in uitulis illis aureis, sed ueritatem detinebant, ueritatem in corde abscondebant, & mendacium predicabant labijs, dicentes, isti sunt dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra Aegypti. Faciebant hoc nebulones & gulgus propriae serui, ut peccata populi comederent, quod cum essent de extremis populi, non tantum haberent ad comedendum, nisi populus peccaret, nisi uitulos pro deo colens, ipsos pro sacerdotibus Leuitici generis honoraret, dando & offerendo quod uentribus eorum sufficeret. Illi accipientes, dantem beatificabant, & reuera morientes, id est ad mortem peccantes, quasi de uita seculos reddebant. Unde cum dixisset, peccata populi mei comedent, continuo subiunxit: Et ad iniquitatem eorum subleuabunt animas eorum. Iniquitas quippe illorum erat, discessio a domo Dauid, & a templo domini, & aureorum cultus uitulorum. Ad hanc nimirum iniquitatem subleuabant animas eorum confortantes eos dictis mendacibus, ut in uitulis illis tanquam in deo confiderent, nihil metuerent tanquam minore habentes in auro illo diuinitatem, eo quod uituli pulchre formati essent, & festiuitates opulentas apud illos saepe celebraret. De ignominia, quae dicitur, & gloriam eorum in ignominiam commutabo, postmodum latius edisserit. Nam interposito, & erit sicut populus sic sacerdos, & uisitabo super eum uias eius, & cogitationes eius reddam ei, continuo subiungit, Et comedent, & non saturabuntur, fornicati sunt, & non cessauerunt, quoniam dimiserunt dereliquerunt in non custodiendo: fornicatio & uinum & ebrietas auferit cor. Populus meus in ligno suo interrogauit, & baculus eius annunciauit ei. Spiritus enim fornicationum decepit eos, & fornicati sunt a deo suo. Super capita montium sacrificabant, & super colles accendebant thymiamam, & subtus quercum populum & therebinthum, quae bona erant umbra eius. Ideo fornicabuntur filiae uestrae, & sponsum uestrae adulterauerunt. Non uisitabo super filias uestras cum fuerint fornicatae, & super sponsum uestrae cum adulterauerint: quoniam ipsi cum meretricibus conuersabuntur, & cum effeminatis sacrificabant, & populus non intelligens uapulabit. Si fornicaris tu Israel, non derelinquat saltem Iuda. Nolite ingredi in Balgala, & ne ascenderitis in Bethauen, neque iuraueritis uiuere dominus, quoniam sicut vacca lasciuens, declinauit Israel. Nunc pascet eos dominus, quasi agnum in latitudine. Particeps idolorum Effraim, dimitte eum. Separatum est conuiuium eorum, fornicatione fornicati sunt. Bilexerunt afferre ignominiam protectores eius. Ligauit eum spiritus in altis suis, & confundentur a sacrificijs suis. Totus hic locus illi de apostolo scriptus est & sensu & ordine, ab eo quod ait, propter quod tradidit illos deus in desideria cordis eorum in immunditiam, ut contumelijs afficiant corpora sua in semetipsis, usque ad illud.

Qui

Qui cum iustitiam dei cognouissent, nō intellexerunt, quoniam qui talia agunt, digni sunt morte. Et notandum illud maxime, quod sicut Apostolus cum tertio dicat de gentibus, tradidit illos deus, secundo uel medio loco ignominiam illorū magis expressit, dicendo. Nam scemina eorū immutauerunt naturalem usum, in eū usum, qui est contra naturā. Similiter autem & masculi relicto naturali usu sceminæ, exarserunt in desiderijs suis in inuicē, masculi in masculos turpitudinem operantes. Ita & hic in isto habes de Iudæis. Cum em̄ primo dixisset: ueruntamē unusquisq; nō iudicet, & non arguatur uir. Et nunc secundo dicat: gloriam eorū in ignominiam cōmutabo. Tertio quoq; particeps idolorū Effraim, dimitte eū, fornicatione fornicati sunt. Quod idē est, ac si dicat, tradam uel trado eū (quo uerbo Ap̄lus usus est) scilicet in passiones ignominie. In medio iudiciū siue iudicationis huius loco, turpē tam sceminæ q̄ masculorū magis exprimit causam. Ait em̄ primū de sceminis. Ideo fornicabuntur filia uestre, & sponsæ uestre adulteræ erūt. Non uisitabo super filias uestras, cū fuerint fornicatæ, & super sponfas uestras cū adulterauerint. Statimq; de masculis subiungit. Quoniā & ipsi cū meretricibus cōuersabantur, & cū effceminatis sacrificabāt. Nūc ad ordinē reuertamur. Dixerat, Peccata populi mei comedēt, iudiciū cōmune tam populo q̄ sacerdotibus cōminatus fuerat, dicendo. Et erit sicut populus sic sacerdos, moxq; cōmestionis, imō uoracitatis nimietatē culpās: & comedēt (inq̄) & nō saturabūtur. Statimq; subiungit: Fornicati sunt, & nō cessauerūt. Duo mala principalia, scilicet auaritiā, & luxuriā breuiter expressit q̄ insatiabilia sint. Auaritiæ quippe, cū semel animū occupauerit, nihil satis est. Ait ergo. Comedent & nō saturabūtur, id est, accipient à populo sacerdotes, qui de extremis populi cōstituti sunt, & acceptis (quāuis plurima sint) cōtenti nō erunt. Itē luxuria cū hoīem imbuerit, nunq̄ dicit sufficit, & licet ad horā extinguatur sitis eius, statim reardescit. Ait ergo. Fornicati sunt, & nō cessauerūt, nā & usq; ad decrepitā senectutē in cōcōnibidinis cōputruerūt, iuxta illud: Cōputruerūt iumēta in stercore suo, id est, uitā finierūt bruti, & immūdi hoīes in peccato suo. Cur hoc? Quare fornicati nō cessauerunt aut cessare potuerunt? Ait. Quoniā dñm dereliquerūt. In quo? In nō custodiendo, id est in eo q; se non custodierūt. Potuerant em̄ se custodire, liberū habēdo arbitriū, simulq; dei querēdo auxiliū. Hoc nō fecerūt, sed legitimū dereliquerunt dñm, & sponte tyranno mortis, id est, pctō se se subdiderunt. Est autē ius, ut suis quiq; serui tradātur dñis. Ergo & peccato debuerūt tradī tanq̄ dño suo, quia oīs qui facit peccatū, seruus est peccati. Itaq; quēadmodū s̄pe dicitur Ap̄lus de gentilibus dicit, Propterea tradidit illos deus in desideria cordis eorū, in immūditā, ut contumelijs afficiant corpora sua in semetipsis: q̄ cōmutauerūt ueritatē dei in mendaciū, & creaturę potius q̄ creatori seruiuerūt: Ita & de istis dicēdū, quia dño suo spiritui fornicationis traditi sunt, ut fornicarentur, & nō cessarent quia dñm dereliquerūt. Fornicatio (inq̄) & uinū & ebrietas aufert cor. Populus meus in ligno suo interrogauit, & baculus eius annunciauit ei. Spūs em̄ fornicationis decepit eos. Vide quo fornicationis cæcus impetus perduxerit eos. Gentiles, quibus istos in peccato p̄ oīa cōferimus, immutauerunt gloriam incorruptibilis dei in similitudinē imaginis corruptibilis hoīs & uolucrū & quadrupedū & serpentū. Populus autē meus lignū suū, baculū suū pro deo sibi posuit. Quo ergo iste gentili melior q̄ gentili iudicat? Et uide q̄ rationabiliter, dicitur tantæ amētiæ nimietatē, p̄misit: fornicatio & uinū et ebrietas aufert cor, ut uidelicet inexcusabilis sit in eo qd̄ amisit cor, in tantū ut baculū suū poneret sibi pro deo. Non em̄ casu aut fatali necessitate cor suū perdidit, ut in tantā deueniret amentia, sed fornicādo, bibēdo uinū, et inebriando se, uim rationis obruit, ut ueri dei et baculi sui nō agnosceret distantia. ¶ Et uere digna et iusta peccati exaggeratio, cū dicit, in ligno suo, et baculus eius annunciauit ei: quia uidelicet de eodem ligno et deū et baculū sibi fecit, ut sit sensus similis illi, quo et Esajas idolatriæ stultitiā declarat in his uerbis. Sumpsit ex eis uidelicet lignis saltus, et calefactus est, et succendit et coxit panes. De reliquo autem operatus est deum et adorauit, fecit sculptile et curuat est ante illud. Medium eius combussit igni, et de medio eius carnes comedit. Coxit pulmentum et saturatus est, et calefactus est, et dixit. Vah, calefactus sum, uidi focū. Reliquū autē eius deum fecit et sculptile sibi. Cor insipiens adorauit illud. ¶ Præterea est hic intelligendū genus quoddam diuinationis, de quo proprie dictum sit, et baculus eius annunciauit ei, quod

Duo mala in
satiabilia.

Iohes. j.

Ioh. 8

Stultitia hoī
minū in idolis

Esa. 44

COMMENTARIVS PER ABBA LIB. II.

Duplex fornicatio.

Græci (ut ait beatus Hieronymus) *ἡδονομαστὴς* uocant. Vnde & in Ezechiele legimus quod uirgas suas miscuerit Nabuchodonosor contra Ammon & Hierusalem, & exierit uirga contra Hierusalem. Et unde tanta amentia populo quondam meo? Spiritus enim (ait) fornicationis deceptit eos, & fornicati sunt à deo suo. Quo uno breui uersiculo, utraque, scilicet, tam corporalis quam spiritualis, comprehenditur fornicatio: quia uidelicet & spiritualiter fornicati sunt, idolatriam sectando, & corporaliter fornicati sunt, contumelijs corpora sua in semetipsis afficiendo. De spirituali fornicatione protinus dicit: Super capita montium sacrificabant, & super colles accendebant thymyama, Subter quercum & populum & therebenthum, quia bona erat umbra eius. Hæc erat spiritualis fornicatio, de qua dixit, & fornicati sunt à deo suo. Et notanda, secundum uerba hæc, uaga licentia, siue licentiosa fornicationis huiusce uagatio. Non dixit in angulis aut in cubiculis sacrificabant, sed super capita (inquit) montium: super colles foris sub diuo, in publico subter quercum, subter populum: non quia propter metum alicuius necesse haberent subtegi saltem ramis & frondibus, sed quia bona erat umbra eius. Fornicationis huius poena est corporalis fornicatio, sicut Apostolus de gentilibus ait. Propterea tradidit illos deus in passionem ignominie. Nam femine eorum immutauerunt naturalem usum in eum usum, qui est contra naturam, & de ista continuo sequitur. Ideo fornicabuntur filie uestrae, & sponsae uestrae adulteræ erunt. Non uisitabo super filias uestras, cum fornicatae fuerint, & super sponsas uestras cum adulterauerint. Sicut Applus ait. Propterea tradidit, & femine eorum immutauerunt naturalem usum: ita & hic alia quidem, sed æquipollente coniunctione usus. Ideo (inquit) fornicabuntur filie uestrae. Et ille dicendo tradidit: & hic dicendo, non uisitabo cum fornicatae fuerint: uterque iustum insinuat iudicium dei, dum in corporali fornicatione derelinquit, & sordidari permittit extra omnem dignitatem rationis eos qui à deo fornicati sunt fornicatione spirituali. Item, quemadmodum illic continuo Apostolus subiungit, similiter & masculi, relicto naturali usu femine, exarserunt in desiderijs suis, in inuicem, masculi in masculos turpitudine operantes. Ita & hic protinus ait. Quoniam & ipsi cum meretricibus conuersabatur, & cum effeminatis sacrificabant. Quod idem est ac si diceret. Et cum feminis & cum masculis passiuam libidinis nequitiam masculi perpetrantes, diabolo semetipsos sacrificabant, diabolo corporum suorum templa dedicabant. Effeminati namque dicuntur masculi femineo more peccato subditi, iuxta illud. Qui dormierit cum masculino coitu femineo, morte moriatur. Itaque, sicut illic Applus ait de gentilibus. Qui cum iustitia dei cognouissent: non cognouerunt, quoniam qui talia agunt, digni sunt morte. Ita & hic continuo de istis subiungit. Et populus non intelliges, uapulabit. Quod hic dicit, non intelligentem esse populum, qui utique legem accepit: & ille gentiles non intellexisse ait, quos utique iustitiam dei cognouisse permittit: non excusatio est simplicium ignorantium & errantium, sed accusatio est contemptus, scire recusantium, intelligere nolentium, sicut ait Psalmus de illo quod eiusmodi est, noluit intelligere ut bene ageret. Interea non pretereunda elocutionis cautela, quoniam impatientium offensionem, quoad preteritum, propheta subterfugiat, preter sensum uitae tempus, & alia ponendo tempora, nunc quidem futurum, nunc autem preteritum. Non enim ait preteritum tempore, ideo fornicatae, sed ideo (inquit) fornicabuntur filie uestrae. Item non ait, quoniam & ipsi cum meretricibus conuersant, & cum effeminatis sacrificant: Sed conuersabatur (inquit) & sacrificabant, non ad ipsos in faciem: sed quasi de alijs ad ipsos loquens per apostropham repentinam: ut amarissimam rem atque asperrimam, modus dictionis utcumque mitiget inuectionem, & nihilominus totam expediat ueritatem. Quid porro est, quod inter uerba, quae loquitur super Israel, id est decem tribus, re pretereunte conuertitur, & dicit, si fornicaris tu Israel, non delinquat saltem Iuda? Quid nisi fornicationis eiusdem, immo fornicationum earundem scelera in Iuda inundasse inuis, sicut scriptura utique tam prophetica quam euangelica palam testis est: Ioram quippe filius Iosaphat regis Iuda, ambulauit in uis regum Israel, sicut ambulauerat domus Achab, filia enim Achab erat uxor eius, & fecit quod malum est coram domino. Plena exinde malis historia regum Iudaeorum, xitur, ita ut Esaias quaeque sub eisdem regibus uisionem proloquens super Iudam & Hierusalem, exclamet & dicat. Audite uerbum domini principes Sodomorum, percipite auribus legem dei mei populus Gomorrae. Et ne aliquid minus Iudam quam Israel fornicatum fuisse putes, loquitur deus in Ezechiele: fornicata est Oolla super me, & insaniuit super amatores suos in Assyrios propinquantes, &c. post quae continuo subiungit. Quod cum uideret soror eius Ooliba, plusquam

Leui. 20

Psal. 37
Cautus in loquendo propheta.

4. Re. 8

Esa. 7.

Ezech. 23

plusq̄ illa infaniuit libidine, & fornicationē super fornicationē fororis suæ ad filios Assyrioz præbuit impudēter. Hanc uidelicet Oolibā Iudam esse siue Hierusalē, notū est. Nam noīa (inquit) Samaria Oolla, & Hierusalē Ooliba. Cū igitur dicit: si fornicaris Iſrahel, non delinquat saltē Iuda, magna intelligi debet prophetę admiratio, q̄ Iſrahel semel ceptis fornicationibus cū uutilis aureis, nō solū nō redijt ad castitatē cū templo dñi & domo Dauid, unde sese absciderat: uerum etiā in illis fornicationibus perseuerās, Iudā siue Hierusalē sibi met conūmilē effecit, atq; ita (sicut Apſus quoq; meminit) omnes declinauerūt simul in uiles facti sunt. Non est qui faciat bonū, nō est usq; ad unū, &c. ¶ Et ne de fornicatiōibus q̄q; filiaz siue fœminaz Iuda minus qd æstimes, illud uel maxime pro testimonio est, qd historia libri Regū refert. Et fecit Aſa rectū ante conspectū dñi, sicut Dauid pater eius, & abstulit effœminatos de terra, purgauitq; oēs sordes idolorū, q̄ fecerant patres eius, insup & Macham matrē suā amouit ne esset princeps in sacris Priapi, & in luco eius quē cōsecrauerat, subuertitq; specū eius, & cōfregit simulachrū turpissimū, & cōbussit in torrente Cedron. Vbi talis erat regina, quales fuisse putas cæteras. Protinus ad utrāq; scilicet Hierusalē & Iudā dicit. Et nolite ingredi in Galgala, & ne ascēderitis in Bethauen, neq; iuraueritis uiuui dominus, quoniā sicut uacca lasciuens, declinauit Iſrahel, nūc pascet eos dñs, quasi agnū in latitudine. Quasi oblitus quod dixerat, uerūtāmē unusquisq; nō iudicet & nō arguatur uir. Populus em̄ tuus sicut hi qui contradicūt sacerdoti, Nunc iterū iudicat & arguit dicendo: & nolite ingredi in Galgala, & ne ascēderitis in Bethauen. Bethauen nanq; ipsa est, quæ prius dicebatur Berhel, ex eo uocata Bethauen, id est domus idoli, quod unus ex uutilis aureis illic positus fuerat ab Hieroboā. ¶ Sed & Galgala locus idolatriæ fuerat antiquior, sicut scriptura testis est, memoriale uiri fortis hoc modo prædicans. Cūq; obtulisset Ahoth regi Eglon munera, profecutus est socios, qui cum eo uenerant, & reuersus de Galgalis ubi erant idola, dixit ad regem. Verbum secretū habeo ad te ò rex. Item post pauca. Ahoth autem, dū illi turbarentur, effugit & pertransiit locū idolorum unde reuersus fuerat. Nimirum semel & iteq; dicendo, illū reuersum esse de loco idolorum, siue de Galgalis, ubi erant idola, reuersionē eius ad deum pulchre significat, & iccirco dignū fuisse quē suscitaret dñs saluatorē clamantibus ad se filijs Iſrahel, quia iam à peccatis eorū recesserat. Sed & illud nō ignorandū, quia Saul contra uoluntatem domini rex petitus, in Galgalis unctus est. Cum ergo dicit, & nolite ingredi in Galgala, neq; ascēderitis in Bethauen neq; iuraueritis uiuui dominus, superbiā simul & idolatriæ atq; periurię peccata p̄senti loco arguit, & sicut iam diximus, pene oblitus esse uidetur quod populū eundem ut contradicctorem paulo ante iudicari & argui prohibuit. Iccirco ualde notandum quod cum quasi renuncians a postropham dixisset, quoniā sicut uacca lasciuens declinauit Iſrahel, nunc pascet eos dominus, quasi agnū in latitudine, continuo ipse qui supra dixit, ueruntamen unusquisq; non iudicet, & non arguatur uir, sententiā confirmat iudiciūq; derelinquēdi, cū dicit, Particeps idolorum Effraim, dimitte eū. Idem em̄ est ac si dicat. Nonne ò propheta dixerā tibi, unusquisq; nō iudicet, & nō arguat uir, pp̄lus em̄ tuus sicut hi qui cōtradiciunt sacerdoti. Vt qd ergo iterū arguis siue instruere uis, dicēdo, nolite ingredi in Galgala, &c. & sermonē effundis, ubi nō est audit? Dimitte eū, noli iudicare eū, noli arguere eū, q̄a particeps idolorū ē, & pticeps dæmoniorū, peccādo nō per ignorantia, sed p̄ superbiā atq; contēptū. Iccirco dimitte eū, trade uel traditū relinque illum in reprobū sensum, ut faciat Effraim ea q̄ nō conueniunt: ut habeant passiones ignominia, ut contumelijs afficiant corpora sua in semetipsis quoniā fornicationes suas diligūt atq; defendūt. Nā hoc est qd sequitur. Separatū est cōiuiuiū eorū, fornicatione fornicati sunt, dilexerunt afferre ignominia protectores eius. Separatū nāq; cōiuiuiū, sacrificia dicit dæmoniorū, quibus cōsequēter cōmiscetur cōfusio libidini iuxta illud. Sedit populus māducare & bibere, & surrexerūt ludere. Propterea dimitte eū, quoniā sic faciendo, ut tu quoq; testaris, sicut uacca lasciuens declinauit Iſrahel, uidelicet iugū legis abijciens, sacerdoti cōtradicēs. Sane quod propheta ait, nūc pascet eos dñs quasi agnū in latitudine, præsentē, q̄ in hoc quoq; seculo mox recepturus erat Iſrahel, significat ultionē. Idem nāq; est ac si dicat. In præserti tēpore, dū spūs hos regit artus, me scilicet uiuēte, pascet eos dñs in latitudine quasi agnū, id est ducentur ab Assyrijs in captiuitatē, & ibi in

Ro. 3
Fornicatio
fœiaz spūalia
3. Re. 17.

Galgala loc⁹
idolatriæ
Iud. 3

1. Re. 17.

Exo. 32

COMMENT. RUPER. ABBA. LIB. II.

Agnus.
Psal. 42.

Superbia per
alas designat

Mat. 13

Ro. 1.

CAP. V.

Ro. 11.
Grauius iudi-
cium in sacerdo-
tes malos

Mōs Thabor

Exo. 20

captiuitatē latitudinis terræ dispergētur, ibiq; multo tēpore morabūtur. Agnus nanq; hoc loco nō simplicitatē cōmendat, sed uilitatē insinuat, ut illic. Sicut oues in inferno positi sunt mors depascet eos. Itaq; iā tertio iudicauit populū cōtradictorē derelinqui, prius dicendo, Verūtamēn unusquisq; nō iudicet & nō arguatur uir. Et deinde, Nō uisitabo sup filias uestras cū fuerint fornicatæ, & sup spōsas uestras cū adulterauerint. Et nūc dicēdo, Particeps idolorū. Effraim, dimitte eū. Iā ante diximus Aplm loquentē de gentibus itidē secūdū hunc sensum tertio dixisse, tradidit illos deus, uidelicet in desideria cordis eorū, in immūditam in passiones ignominia, in reprobū sensum, ut faciāt ea q nō cōueniūt. Ac pinde tradi hoc eē dimitti uel nō argui, eo q cōtradictōes sint. ¶ Ad hęc & illud solerter intueūdū, qā quam Aplus in Gētibus denotauit superbiā, cuius pōna eēt passua turpitudine libidinis, dicendo, sed euanuerūt in cogitatioibus suis: dicētes se esse sapiētes, stulti facti sunt. Eadē & hic de notat in Iudæis siue Iſrahelitis, dicēdo. Ligauit eū spūs in alis suis. Per alas quippe superbia si ue mentis elatio designat, propter quā dæmones q; interdū in scripturis p uolucres intelli- gunē, ut illic. Et aliud cecidit secus uia, & cōculcatū est, & uolucres cœli comederūt illud. Spiritus ergo utiq; fornicationis, ut supra dixit, spiritus enim fornicationis decepit eos, ipse ligauit eum in alis suis. i. iccirco cōprehendit eū, & passioibus ignominia subdidit, qā p superbiā sese extulit, & euanuit in cogitatioibus suis. Illo spū ligāte, confundet ait, uidelicet cōfusione passionū ignominia, in operatiōe turpitudinis, & hoc à sacrificijs suis. i. iccirco, qā deū uiuū & uerū dereliquit & dæmonibus sacrificauit in uitalis aureis, & in Baal, q; terisq; deorū portētis. Cōfusione istā mors cōsequitur, de qua idē Aplus loco sæpe dicto loquitur. Qui cū iustitiā dei cognouissent, nō intellexerūt, qm̄ qui talia agūt, digni sunt morte: nō solū q faciūt, sed etiā q consentiūt faciētibus. Igitur ubi Aplus immūditas siue contumelias & passiones ignominia, quas gentiles operati sunt, cōmemorauit. Ex isto maxie propheta manifestū atq; probabile est, q uere, q constāter: conuersus ad Iudæum gentiles iudicātē atq; despiciētē dixerit, ut supra iā meminimus. Propter qd̄ inexcusabilis es o homo ois qui iudicas. In quo em̄ iudicas alios, teipsum condēnas. Eadē em̄ agis q iudicas. Sequi tur ibidem protinus. Scimus em̄ qm̄ iudiciū dei est secūdū ueritatē in eos q talia agūt. Quid aliud propheta hic p̄senti loco subiūgit. Ait em̄. **L** Audite hoc sacerdotes & attendite domus Iſrahel & domus regis auscultate, qz uobis iudiciū est. **I** Vobis (inquit) iudiciū est, subauditur (ut Aplus ait) secūdū ueritatē, id est absq; distinctione psonarū. Nā iccirco & sacerdotes & domū Iſrahel, id est pplm̄ & domū regis, i. principes, ad audiendū & attendendū atq; auscultādū inuitauit, qā cū oibus ita dirigitur ueritas iudicij, ut neq; sacerdotibus canis, neq; popularibus siue adoleſcētularū ætati, neq; principū solijs parcat aut reuerentiā exhibeat seu ueritas iudicātis. Eadē considerata ueritate iudicij: nullā Aplus distinctio nē uult haberi, Iudæi & Græci. Oēs em̄ (inquit) peccauerūt, & egēt glia dei. ¶ Verūtamēn in sacerdotes sicut maius p̄t̄m̄, ita & maius reddūdat iudiciū. Iccirco p̄ cæteris in eos inuehit d̄ strictio sermonis prophetici, cū protinus subiūgit. **L** Quoniā laqueus facti estis speculationi & rete expansum super Thabor, & uictimas declinastis in profundū. **I** His nāq; uerbis magnitudinē peccati illoꝝ describit, qā sicut laqueis & retibus in saltibus & in montibus capiunt feræ ac uolucres, ita populārē stultitiā fabellis & doctrinæ similibus uer- futijs, glutinabāt sacerdotes, ne recordorēt domus Dauid & tēpli dñi, qd̄ erat in Hierosolymis, sed uitalis regis aureis, cæterisq; seruiret simulachris: nō tantum uerbis, agēdo ne ire uellēt, uerū etiā speculādo & insidias ponēdo, ne aliqui uolētes ire ualerent. Hoc est qd̄ ait, qm̄ laqueus facti estis speculationi. **T** habor aut̄ mons est situs in cāpestribus Galilææ, rotūdus atq; sublimis, quē hic pro quouis mōte ponit, Quia uidelicet sicut in monte saluoso laquei, uel teria tēdunt uel expādunt ad capiēdū, ita subdola illoꝝ cōsilia tēdebant & effectū habebāt ad decipiēdū. Quod aut̄ ait, & uictimas declinastis in profundū, uehemēter brutā redarguit taliū dolositatē sacerdotū, qā cū deberēt uictimas subleuare in cœlū, seruiendo & sacrificādo creatori, dimiserūt eas in profundū inferni, seruiēdo & sacrificādo creaturæ auri & argēti, quorū fulgor oculos intuentiū decepit, qā corda cupiditas corruptit. Adhuc ne se de ignorantia excusent, sententiā infert maximā maximeq; ualentē. **L** Et ego (inquit) eruditōꝝ omnium eorū. **I** Oēs em̄ erudierat, oibus in lege sua p̄dixerat, nō habebis deos alienos corān

coram me. Nō facies tibi sculptile, neq; omnē similitudinē quæ est in cælo desup, & quæ in terra deorsum, nec eorū quæ sunt in aquis sub terra: non adorabis neq; coles ea. Ergo cū dicit: ego eruditor oim eorū, idē est ac si dicat: excusationē nō hñtes de peccatis suis: qā legē ego publicā dedi oibus, ne similitudinē sibi facerēt uitulorū, imō nec aliquorū ex oibus quæ in cælo & q̄ in terra & q̄ in mari sunt. His oibus iā dictis, cōtinuo q̄si propheta q̄rat, cur dixerit, princeps idolorū Efraim, dimitte eū: causam huiusce dimissionis reddit, & dicit. **E**go scio Efraim, & Israhel non est absconditus a me, quia nunc fornicatus est Efraim, contaminatus est Israhel. Non dabunt cogitationes suas ut reuertantur ad dominū deū suū, qz spūs fornicationis in medio eorū, & dominū non cognouerūt. **I**ccirco (ait) ego dico, dimitte eū, qā scio cogitationes eorū: qd̄ nō dabūt cogitationes suas ut reuertant ad dñm. ¶ Sciēdū hoc & in bonitate de dño sentiēdū, qd̄ neminē dimittat siue tradat, q̄ uerbo (ut s̄pe iā dictū est) utitur Aplus, nisi quē eē p̄cipit incorrigibilē, qā uidelicet, (ut idē Aplus ait) uult oēs hoies saluos fieri, si ipsi uelint, Sed forte hic obijcit quisq; Sodomitas, Tyrios atq; Sydonios, sciuit p̄nitentiā posse agere, & tñ dimisit eos. Ait em̄ ipse, Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida, qā si in Tyro & Sydōe essent factæ uirtutes q̄ factæ sunt in uobis, olim i cilitio & cinere p̄nitentiā egissent, Et tu Capharnaū (ingr) nunq̄d usq; i cœlū exaltaberis? Vsq; in infernū descendes. Quia si in Sodomis factæ fuissent uirtutes quæ factæ sunt in te, forte mansissent usq; in hanc diē. Quid igitur ad hæc dicēdū? Quare Tyrios Sydonios atq; Sodomitas dimisit, & suas in illis uirtutes nō fecit, si p̄ uirtutes factas poterāt reuocari, & dare cogitationes suas ut reuerterētur ad dominū? Nunquid iccirco, quia saluos illos noluit fieri, qui (ut ait Aplus) uult omnes homines saluos fieri? An quod uerius est, & p̄nitentiā in cilitio & cinere agere potuissent, & tamē nō dare cogitationes suas ut reuerterentur ad dominū? Diligenter nāq; animaduertēdū est, quia nō paria uel æquipollentia sunt hæc, p̄nitentiā agere, & reuerti ad dñm. Alioquin Achab regem Israhel impiū fauebimur reuersum fuisse ad dñm, quia p̄nitentiā egit pro sanguine Naboth, quem occidit, quia dicente sibi Helia in sermone dñi. In loco hoc, in quo linxerūt canes sanguinē Naboth, lambēt & tuū sanguinē, scidit uestē suā, & operuit cilitio carnē suā: ieiunauitq; & dormiuit in sacco. Nū iste cogitationes suas dedit ut reuerteretur ad dñm? Nō utiq; quia & si pro sanguine Naboth p̄nitentiā egit: nō tamē a peccatis Hieroboā, id est à uitalis aureis nō recessit, imō & Baal, quem Iezabel induxerat, colere nō desuit. Egit nāq; p̄nitentiā, non ut æternum dei regnū consequeretur, sed ne tēporali regno Samariæ priuaretur. Recepit mercedē suā, mercedem p̄nitentiæ, qualem quærebat, ut uiuens regno nō careret, dicens dño ad Heliam. Quia igitur humiliatus est mei causa, nō inducam malū in diebus eius, sed in diebus filij sui inferā malū domui eius. Sic nimirū Sodomitæ, Sic Tyrii & Sydonij, si factæ fuissent in illis uirtutes, p̄nitentiā quidē egissent, uerū tamē nō in ea intētionē uel fine, ut ad inuisibile regnū dei peruenirēt, sed ut in isto uisibili seculo, sicut ceteræ ciuitates, p̄manerēt, & in sua pace florerēt. Itaq; sciebat quidē dñs, q̄ p̄nitentiā agerēt si uirtutes in illis factæ essent, sed nihilominus sciebat, qd̄ cogitationes suas nō darēt ut reuerterētur ad dominū, atq; iccirco dū hæc de illis dicit, olim in cilitio & cinere p̄nitentiā egissent, nō cōsequitur, qd̄ illos saluos fieri noluerit: sed qd̄ de tali illoꝝ p̄nitentiā nō curauerit, q̄ nō fieret propter deū, regnūq; futurū, sed propter p̄sentē statū. Igitur qd̄ de isto dicit, ego scio Efraim, & Israhel nō est absconditus a me, quia nunc fornicatus est Efraim, contaminatus est Israhel, nō dabūt cogitationes suas ut reuertantur ad dominū. Propter qd̄ & dixerat, dimittite eum, siue unusquisq; nō iudicet, & nō arguatur uir. Hoc ipsum de omni homine sentiēdū est tam Iudæo q̄ Græco quēcūq; deus derelinquit, uidelicet q̄ ipse sciat unūquēq; non solū qualis nūc sit, uerū etiā qualiter in malo p̄seueraturus sit, nec daturus cogitationes suas ut reuertatur ad dominū, atq; iccirco derelinquit uel dimittit eū. Quia nūc (ingr) fornicatus ē Efraim, cōtaminatus est Israhel. Hoc scio de p̄senti siue de p̄terito, & nihilominus scio, nec absconditū est a me de futuro, quia nō dabūt cogitationes suas ut reuertantur, sed incorrigibiles permanebūt. Efraim Hieroboam dicit, qui de tribu sūt Efraim. Israhel autem dicitur, cum illo recesserunt à domo Dauid. Et Efraim quidem, id est Hieroboā fornicatum, Israhel contaminatum esse dicit, quia uidelicet Hieroboā uitalos aureos fecit,

Solos incorrigibiles dimittis dñs. i. Timo. 2. Matth. 23.

Differūt P̄nitentiā agere & reuerti ad dominū, 3. Reg. 21.

Efraim, Hieroboam dicitur.

COMMENT. RVPER. ABBA. LIB. II.

& populus secundū fauorē eius illos coluit. Quare non dabunt cogitationes suas ut reuertantur ad dominū? Quia spūs (ait) fornicationis in medio eorū, & dominū non cognouerunt. Magna & uehēmēs causa, quæ hoc satis efficere ualeat, ut nunq̄ in melius mutent cogitationes suas. Non dixit tantū quia spiritus fornicationis in medio eorū, sed addidit, & dominū non cognouerunt, p̄sertim de his qui scriptā legē acceperunt, atq; iccirco de ignorantia se excusare nō possunt. Quid (in q̄) est de talibus dixisse, dominū nō cognouerūt, nisi idē

Ro. 7. quod de gentilibus Ap̄tus ait, quia deū habere in notitia nō probauerūt? Ita q; nō cognouerunt, id est cognoscere noluerūt, uel cognoscētes cōtempserūt. Propterea spiritus fornicationis in medio eorum, propterea traditi sunt in reprobū sensum, quēadmodū & gētiles, ut facerēt ea quæ nō cōueniunt, ac perinde sic traditi, nō dabūt cogitatōes suas, ut reuertātur ad dominum, portātes iustum suæ damnatiōis iudicium. Et ut manifestius fiat quod ait, dominum nō cognouerūt idem esse ac si diceret, cognoscere noluerūt, uel cōtempserūt, atque propter hāc causā traditos fuisse illos, ut esset spūs fornicatiōis in medio eorū, cōtinuo sequitur. **L. Et respondebit arrogātia Israhel in faciem eius, & Israhel & Effraim ruent in iniquitate sua.** Arrogātia nāq; est elatio mētis uel spūs, quæ usq; in dei cōtemptū erigitur, ut eum nō cognoscat, id est cognoscere uel uenerari cōtemnat. Hæc arrogātia, in facie illius qui eiusmodi est tūc respondet, q̄n redditur ei qd dignū est. Quid est illud? Ait Ap̄tus de gētilibus. Et sicut nō probauerūt deum habere in notitia, tradidit illos deus in reprobū sensum, ut faciāt ea q̄ nō cōueniūt. Ista redditio siue retributio mira & terribilis arrogātiæ responsio est, quā & hic propheta breuiter insinuat, dū p̄misso, & respōdebit arrogātia Israhel in facie eius, cōtinuo subiūgit. **L. Et Israhel & Effraim, ruent in iniquitate sua: ruet & etiam Judas cum eis.** His iā per ordinē transcurtis, nūc recolēdū atque replicādū est id qd iā plusq̄ semel diximus, scilicet Ap̄tm, cōmemoratis peccatis gētilium, uerissime simili, siue æquali culpæ subiectū inlasmisse Iudæū, dicēdo. Propter qd in excusabilis es d̄ hō oīs q̄ iudicas: in q̄ em̄ iudicas alteq; te ipsum cōdemnas, eadē em̄ agis q̄ iudicas. Et illā ueritatē apostolicā nullius scripturæ melius uel p̄optius q̄ huius prophetiæ testimonio cōfirmari posse. Sequitur. **L. In gregibus suis & in armentis suis vadent ad querēdū d̄m, & non inuenient, ablatus est eis.** Quod hic dicit in gregibus suis & in armentis uadēt ad querēdū d̄m, uidelicet Israhel & Iudas q̄ in iniquitate sua corruerūt. Hoc est qd sæpe dictus Ap̄tus ait de eis dē, q̄ (sicut hodie uidimus) tanq̄ rami de radice bonæ oliuæ, id est de fide patrū, fracti sunt & ceciderūt: Israhel uero sectādo iustitiā in legē iustitiæ non puenit. Quare? Quia nō ex fide, sed q̄si ex opibus. Offenderūt in lapidē offēnsiōis. Et subinde. Ignorātes em̄ dei iustitiā & suā quærētes statuere, iustitiæ dei nō sunt subiecti. Iustitia illorū est, quā & statuere uolūt, in gregibus & armētis suis d̄m quærere, id est greges & armēta certatim sacrificare, dissimulando se audire quod ecōtra ille reclamat, dicēs in **Dau. uid.** Nō accipiam de domo tua uitulos, neq; de gregibus tuis hircos. Et in **Esaia.** Quo mihi multitudinē uictimarū uestrarū, dicit d̄s: Plenus sum, Holocausta arietū & adipē pinguiū, & sanguinē uitulorū & agnorū & hircorū nolui. Quis q̄siuit hæc de manibus uestris? Deniq; si recte p̄pendimus, pp̄lo ascēdēti ex Aegypto, ubi carnes immolare cōsueuerat, eiusmodi sacrificia nō tā iusta fuere q̄ p̄missa, testāte ipso, cū dicit in **Hieremia.** Holocausto mata uestra addite uictimis uestris, & comedite carnes, quia nō sum locutus cū patribus uestris & nō p̄cepi eis i die q̄ eduxi eos de terra Aegypti de uerbo holocaustomatū & uictimarū: sed hoc uerbū p̄cepi eis, dicēs. Audite uocē meā, & ero uobis deus, & uos eritis mihi pp̄tus & ambulāte i omni uia quā mādaui uobis: ut bñ sit uobis. Cū hæc ita sint, nimis (sicut ait hic) uadēt quidē in gregibus suis & in armētis suis ad q̄rēdū d̄m: sed fiet qd sequitur, & nō inueniēt eum, quia uidelicet offenderūt in lapidem offēnsiōis & in petrā scādali, & pro taliū iustitia sacrificiorū decertātes ut illam statuāt, iustitiæ dei (quæ Chrūs est) nō sunt subiecti. Nō ergo inueniēt eum. Ablatus est eis, Quomodo ablatus est eis? Num quia de loco ad locum transiuit? Nō utiq; sed quia ipsi sunt excæcati & indignos se iudicantes æternæ uitæ, tali bono sunt exhæredati, & collatum est alijs. Nam loco illorum, qui cum essent naturales rami, propter incredulitatem fracti sunt & ceciderunt, hi qui erant uelut oleaster, inserti sunt in bonam oliuam, & fide stant, id est, illis non credentibus gentes crediderunt, quæ nō

Arrogantia.

Ro. 2.

Ro. 11.

Qualis iustitia Iudæorū.

Psal. 49.

Esa. 1.

Hiere. 7.

Iustitia dei Chrūs est.

quæ non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam, quæ ex fide est, & taliter dominus uel iustitia dei Christus ablatas est eis. ¶ Dicit quis, Quo ergo deuenit, uel quomodo impleta est ueritas in die illo pepigit dominus cū Abraham fœdus. Itemq; Et statuam (inquit) pactum meū inter me & te, & inter semen tuum in generationibus suis fœdere sempiterno, ut sim deus tuus & seminis tui post te. Ad hæc prouida prophetici spiritus sapientia dicit. **In domino prœuariati sunt, quia filios alienos genuerunt.** ¶ Et est sensus. Si de pacti ratione agitur, quod cū patribus eorum pepigit deus, & eius qui pepigit, ueritas requiritur: facile & ueraciter excusatur deus, quia pactū illud pepigit quidē deus, sed ipsi prœuariati sunt, id est irritū fecerunt, sicut dictum est de illis ad prophetam Hieremiā: Reuersi sunt ad iniquitates patrum suorum priores, qui noluerunt audire uerba mea. Et hi ergo abierunt post deos alienos, ut seruirent eis. Irritū fecerunt domus Israel, & domus Iuda pactum meū quod pepigi cū patribus eorum. Vniuersos prœuariationis modos breuiter exprimit dicendo, quia filios alienos genuerunt. Genuerunt (inquam) non tam carnali procreatione, q̄ spiritali seductione. Nec uero tantummodo filios alienos genuerunt, sed & ipsi genitores filij alieni exiterunt, id est filij quidē carnis, sed non tamen in semine reputandi uel æstimandi sunt. Non em̄ (inquit Apostolus) omnes qui ex Israel, hi sunt Israelitæ, neq; quia semen sunt Abraham, omnes filij dei: sed in Isaac uocabitur tibi semen, id est non qui filij carnis hi filij dei: sed qui filij sunt promissionis, æstimantur in semine. Ergo filios alienos genuerunt, id est tales facti sunt uel taliter suos instituerunt, ut de illis semen illud, de quo ad Abraham dictum est, & in semine tuo benedicentur omnes gentes, scilicet Christus ueraciter dicat. Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni insurrexerūt aduersum me & claudicauerunt à semitis suis. Duris corde & incircumcisus auribus parum est hoc omne malum, quod (sicut sermo propheticus comminatur) non debeant inuenire dominum, & quod ablatas sit ab eis, transeundo ad fidem gentium, nisi etiam præsensibus percellantur malis: qui præsens tantum bona diligunt. Sequitur ergo. **Nunc deuorabit eos mensis cum partibus suis.** ¶ Ac si dicat. Non tantū illud de futuro pręparatur eis malū æternum, quod non poterunt inuenire dominum, uerum etiam nūc in præsens tantum auferetur eis bona transitoria, quæ sola diligunt, & inferentur mala temporalia, quæ sola metuūt, quę sunt partes eorum, partes impiorum, nam ecōtra sanctus & iustus dicit. Portio mea in terra uiuentium. Cum partibus ergo suis, id est cum eis quæ sola diligunt temporalibus bonis, deuorabit eos mensis. Breue tempus, breuis dierū numerus est mensis, semperq; in motu, uel mutatione est: præsens tantum lunaris, qualem solum nouerāt ex lege, & commutabāt hi cōtra quos propheticus hic sermo dirigitur. Vnde quotiens in scriptura sacra decima uel decima quinta die mensis quippiam gestū uel gerendum legimus, sine dubio nihil aliud q̄ decimā uel decimā quintā lunā intelligimus. Porro, luna ipsa nunq̄ in eodem statu permanet, sed semper mutatur, & nunc quidē cremento proficit, donec plena sit: nunc autem decrementum luminis patitur, donec penitus extinguatur. Itaq; mensis hoc loco recte intelligitur temporalitas atq; mutabilitas mundi uel uitæ præsens, quæ nunc deuorabit eos inquit: quia nō solū mala æterna in futuro, sed mala quoq; præsens iam recipient in præsenti seculo tā Israel q̄ Iudas, Quod iam dudū adimpletū uidemus. Nā Israel ex tunc tenetur captiuus in terra Assyriorum: Iudæi uero, Babylonia quidē captiuitate post annos, lxx soluti sunt, sed post, Romanis agentibus, ceciderunt in ore gladij, & in omnes gentes capti ducti sunt, & partes suas, id est terrena, quæ sola quærebāt bona, perdidērūt, quæ noluerūt partē suā esse dñi. His diebus, protinus mira prophetici spūs acrimonia sic inclamat, deuorabit eos mensis. **Clangite buccina in Gabaa, tuba in Rama, ululate in Bethauen.** ¶ Buccina ex cornu animantis recuruo fit, Tuba autē ex ære uel argento in lege fieri precipitur, cōcrepatq; in bellis & in solennitatibus. Gabaa & Rama ciuitates sunt in tribu Benjamin sibi uicinæ. Hæc est Gabaa, in qua natus est Saul. Rama autem ipsa est quæ rex Israel conatus est occupare, sicut in Regum legitur, ut clauderet exitum & introitum tribui Iuda & Benjamin. Porro, Bethauen in tribu est Efraim, quæ ante uocata est Bethel. Quia igitur præsens decem tribuum & duarū captiuitatem

Ge. 15. 17

Iudæi fecerūt
pactū irritum

Hiere. 17.

Filij alieni.

Ro. 9

Ge. 22
Psal. 77. 13.

Psal. 74.

Mensis lunaris

Nu. 10

3. Re. 17

uitatem dicens, Nunc deuorabit eos mensis cum partibus suis. Hortat eos qui iam instante uicina captiuitate ut resonent buccinis & tubis cohortantes se inuicem in communem luctum & est sensus, Nolite uestram captiuitatem humili uoce deflere, sed buccinis concrepate & tubis, ut omnes audiatur qui in circuitu sunt. Cui sensui bene congruit, quod Gabaa collis, Rama excelsa interpretatur. Dicitur ergo eis, Clangite buccina in Gabaa, tuba in Rama, id est ascendite in montes & colles, celsaque uoce deflete imminentem uobis captiuitatem. Ululate etiam in Bethauen, ubi est unus ex aureis uitulis, pro quorum ueneratōe modo captiui tradentur habitatores eius. Et pulchre additur, **L** Post tergum tuum Benjamin. **V**bi enim tribus finitur Benjamin, non procul est hęc ciuitas condita in tribu Efraim, in posteriori scilicet parte ipsius Benjamin. Itaque cum de persona tertia in secundam profilit, dicitur, Clangite buccina in Gabaa, tuba in Rama, ululate in Bethauen, post tergum tuum Benjamin. Mira elocutionis arte & rem deceter exornat, & instātem tumultū captiuitatis acriter exprimit. Nec moratus eodem spiritus impetu ad personam tertiā recurrit ac resilit, & dicit, **L** Efraim in desolatione erit in die correptionis. **S**upra dixerat, Ruet etiam Iudas cum eis, scilicet cum Israhel & Efraim: nunc autē de Iuda tacet & de Efraim, id est, de decē tribubus dicit, Efraim in desolatione erit, id est, sine cōsolatione erit in miseris captiuitatis. Et recte, non enim Iudas quoque tūc tēporis sine cōsolatione habebat esse captiuus in Babylone. Multas quippe cōsolationes habiturus erat, maxime per Danielis sociorū eius gloriosam sanctitatem: per quos sua magnalia deus Iudæorū ostendit, ita ut possent in deo suo gloriari coram rege Babylonis, & deinde post annos. lxx. solutione captiuitatis erant consolandi. Eiusmodi cōsolationibus Israhel siue Efraim in terra Assyriorum captiuus caruit. Recte igitur (ut iam dictum est) Iudas hic prætermisus est, dū dicitur, Efraim in desolatione erit in die correptionis, id est, decē tribuū populus cōsolationē ex deo nō habebit in die uel tēpore, quod propter iniquitates suas hostibus traditus fuerit, quare iniquitatum maxime auctor extitit Efraim, id est Hieroboam ceterique reges qui fuere de tribu Efraim. **¶** Cur ita discerni debuerunt, ut Israhel siue Efraim in desolatione esset, in loco alio diximus, quia uidelicet aliqui de regibus Iudæ iusti fuerunt, ut Dauid, Ezechias, & Iosias, aliqui uero, & si peccauerunt, colēdo deos alienos, cōuersi sunt & pœnitentiā egerunt, ut Manasses: & sub alijs quoque regibus suis populus Iuda reuersus est ad cultū dei. Regū autē Israhel, id est, decē tribuum, pro quibus cunctis hic ponitur Efraim, ex quibus reges illi fuere orti, nullus oīno ad pœnitentiā Hieroboam recessit, id est, ad uitulis aureis, quos ille fecit. Idcirco & paulo supra dñs dixerat, Ego scio Efraim, & Israhel nō est absconditus à me, nō dabit cogitationes suas ut reuertant ad dñm. Mox ne cui dubitare uacet de ueritate cōminantis, sequitur & dicit, **L** In tribubus Israhel ostendi fidem. **A**c si dicat, Quæcunque hæcenus promisi uel cōminatus sum Israheli, effectū habuerunt, & in oībus me ostēdi ueracē. Ergo & de hoc sermone nemo sibi blandiat, tanquā sermo sit incertus, quia profecto sicut in cæteris, ita & in isto fidelis & uerax cōprobabor esse deus. Sequitur, **L** Facti sunt principes Iuda quasi assumētes terminū, sup eos effundā quasi aquā irā meā. **C**alumniā patiens Efraim fractus iudicio, quoniam coepit abire post sordes. **H**oc quod nūc dicebamus, Iudā aliquoties suas terminasse iniquitates, Efraim uero prope tuasse scelus idolatriæ, atque idcirco Iudæ quidē captiuitatē debuisse terminari, Israhelis uero siue Efraim nō debuisse finire, uerbis presentibus placet intelligi, ac si dicat ueritas uel iustitia dei. Idcirco, ut in exordio prophetiæ huius dixi, domui Iuda miserebor, quia facti sunt principes Iuda quasi assumētes terminū: et idcirco nō addā ultra misereri domui Israhel, quia coepit abire post sordes, & sicut iam dixi, nō dabit cogitationes suas ut assumat terminū, ut cesset ire, ut terminet ipsas sordes. Iuxta hūc sensum illud quod ait, sup eos effundā quasi aquā irā meā, profecto magnā in ipsa ira sonat misericordiæ memoriā. Etenim captiuitas Iudæ fuit quidē ira peccatis debita, sed sicut aqua uisibilis mundare solet sordes corporeas, sic illa captiuitas eadē mūdauit populi peccata, ut iam nō superesset in quibusdā, uidelicet in tribus pueris, quippe piā peccati, propter quod in Babylonia fornace lædi deberēt eorū corpora. Igitur quod ait, facti sunt principes Iuda quasi assumētes terminū, sic intelligi libet, ac si diceret: uis suis pessimis terminū posuerunt, quod reges Israhel nō fecerunt, atque idcirco ira mea, id est, p̄sens captiuitas sic erit illis quasi aqua, id est proficiet ad emūdationē peccatorū. **E**contra, Efraim calumniā patiens,

Reges Iuda
meliores regi-
bus Israhel.

Dan. 3

patiens, id est captiuus ductus ab Assur calumniante illum, fractus est & cecidit iudicio, id est causa eius promerente aliter de illo iudicatum est apud deum, ut non soluatur captiuitas eius, sed perpetuetur in terra Assyriorum. Quare? Quoniam cepit abire post sordes. Grauiissime dicitur, quoniam cepit abire post sordes, atque subaudiendum est, sordescere non desinet, iuxta illud. Et qui in sordibus est, sordescat adhuc. Cum enim dicitur, cepit, consummationem sordium nondum esse innuit, quamuis maximae sordes fuerint illi uiculi aurei quos Hieroboam fecit, & ille Baal, quem Iezabel impia superinduxit. In illis iam sorderat Israel, erantque magnae sordes, & tamen non dixit, quoniam abiit, sed quoniam cepit abire post sordes: nimirum subintelligi uolens, quia sicut ceperat, ita & in sordibus etiam perseveraret, neque daret cogitationes suas, ut rediret, & earundem sordium emundationem quaereret. Ad haec subiungit. **Et ego quasi tinea Effraim, & quasi putredo domui Juda.** Mira clementia Effraim post sordes quae uerae sunt sordes, abiit, ego autem, qui gloria eius esse poteram, quasi sordes, imo quasi tinea, & quasi putredo uisus sum illi, etenim erubuit me cum Gentibus confiteri, quasi leges meae contempribiles sint. Exepli gratia: Circumcisio signum fidei respicientis in illud semen quod Abraham repromisit. Haec & caetera sanctae legis obsequia, quae gentium uicinarum garrulitas irridebat, secreta nesciens mysteria, sicut porci conculcare solent margaritas, Effraim obseruare erubuit, ac perinde quasi tinea & quasi putredo reputatus sum illi, ut erubesceret confiteri gloriam nominis mei, quemadmodum tinea capitis ab homine nimis uerecundo circumtegi solet atque operiri. **Et uidit Effraim languorem suum, & Juda uinculum suum, & abiit Effraim ad Assur, & misit ad regem ultorem, & ipse non poterit sanare uos, nec sol uere poterit uos a uinculo, quoniam ego quasi leena Effraim, & quasi catulus leonis domui Juda.** Ego ego capiam & uadam, tollam, & non est qui eruat. Gladens reuertar ad locum meum, donec deficiatis, & queratis faciem meam. Mira male uidentis exprobratio. Effraim languore suum, & Iudas uidit uinculum suum, atque tam magnam illi suum languorem existimauit, & ille tam forte uinculum suum reputauit, ut nullatenus a deo: patrum suorum Abraham, Isaac, & Iacob curari posset aut solui, & iccirco ad Assur quasi ad fortiorum deo, commisit, munera mittens illi. Legi namque in libro Regum, quia sub rege Manahem, qui decem tribubus praefuit, Israel Assyrijs dona transmisit, ut eum a Damascenis hostibus liberaret. Iudas quoque sub rege Achaz misit munera Teglah Palassar, ut eum liberaret de oppressione regis Damasceni. Nimirum uterque male uidit, & ille languorem suum, & iste uinculum suum: nam si bene uidissent, scirent id quod sequitur: & ipse non poterit sanare uos, nec soluere uinculum uestrum, imo conuertentur uobis in aduersarios, & tanquam in dei desertores facient ultionem. Unde & signanter, cum dixisset, & misit ad regem, addidit ultorem, uehementer illius populi redarguens insipientiam, qui cum irato deo molitur sibi acquirere hominem auxiliatorem, incurrit eundem dei ultorem, qui desertores dei ducat in captiuitatem, tamquam deo iurauerit facere ultionem. Iccirco dicit. **Quoniam ego quasi leena Effraim, & quasi catulus leonis domui Juda, Et est sensus, licet prexerint ad Assur, & munera miserint illi, ut illos liberaret: tamen sanare eos non poterit, nec soluere uinculum captiuitatis eorum.** Ostendat enim, quod me aduersante uanum sit omne humanum consilium, imo quod irato me, spes posita in homine, uertatur in contrarium, dum ab illis captiui ducentur, quos sibi metipsum parauerat habere refugium: & quia uindex deus hoc egit, Deus (inquam) hoc agere consueuit, ut ad quem confugit, ab eodem potissimum capiatur atque elidatur is, qui a deo refugiens & recedens ad hominem confugit, siue daemonum in simulachris auxilia requirit. Veruntamen quod protinus ait. **Ego ego capiam & uadam, tollam & non est qui eruat.** In bona accipere partem pulcherrimum atque rationale est. Nam postmodum ipsi quod a domino capiuntur, cuius utique captura bona est & salubris taliter dicunt. **Venite & reuertamur ad dominum, quia ipse cepit & sanabit nos.** Igitur secundum bonam captiuitatem, de qua & in psalmo scriptum est, ascendisti in altum, cepisti captiuitatem, siue ascendens in altum, captiua duxit captiuitatem, locum praesentem praeteritum. Recitatis haec tenus peccatis, & demonstrato, quod deo propter eadem peccata irato, saluare siue sanare nemo possit, tandem se ipsum saluatorem uenturum ad sanandum eos, quod ad ipsum confugiunt, hoc modo repromittit. **Ego ego capiam: Ego (inquam) quasi leena Effraim, & quasi catulus leonis domui Juda, tam deum capiam & uadam.** Capiam dicit, & quod capiat non exprimit. Verum (sicut iam dictum est) hi qui reuertuntur ad dominum, reuertendo expriment quid capiat dum dicit, quia ipse cepit & sanabit nos.

Apo. 22
Sordes
Effraim

4. Re. 17. 36

Rex Assur, uis
tor in deserto
res dei.

Infra, 6

Ego ego
capiam.

Ergo

COMMENTA RYPER ABBA LIB II.

Ergo cū dicit: ego ego capiā, promittit se capere nos, capere naturam nostrā ut fiat homo, Proinde respiciamus cursum eius qui nos cepit, & tūc liquido perspiciemus cursum sermo- nis huiusmodi, qui taliter procurrit. Ego ego capiā, & uadā, tollā, & non est qui eruat. Va- dens, reuertar ad locū meū, donec deficiatis, & queratis faciē meā. In tribulatione sua ma- ne cōsurgent ad me, dicentes: Venite, reuertamur ad dñm, quia ipse cepit & sanabit nos, per- cutiet & curabit nos. Viuificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos, & uiuemus in conspectu eius, sciemus, sequemurq; ut cognoscamus dñm. Saluator noster Chrūs qui hęc loquitur, sic fecit. Cepit nos & abijt, quēadmodū dicit, ego ego capiā & uadā. Capiēs nanq; naturā nostrā, id est homo factus, transiuit ex hoc mūdo per passiōē mortis. Vnde Ioh. 33 & eius Euangelista dicit: Sciens Iesus quia uenit hora eius, ut transeat ex hoc mūdo ad patrem. Itē: Sciens quia à deo exiuit, & ad deū uadit. Deinde cū taliter isset, tulit prædā inferni quēadmodū dixerat. Cū fortis armatus custodit atriū suū, in pace sunt omnia quæ possidet. Si autē fortior illo superueniens uicerit eū, uniuersa arma eius aufert, in qbus confidebat, & spolia eius distribuit. Cū ergo dixisset, ego ego capiā & uadā, bene continuo subiunxit: tollā & nō est qui eruat. Ac si dicat. Ego naturā hominis assumā, & ad mortis passiōē uadā & electos meos, nemine ualente resistere, de inferni claustris eripiā, ego illa leæna, ego ille catulus leonis, quē longe ante Iacob patriarcha intuens, dixit: Catulus leonis Iuda, ad prædā fili mi ascendisti. Requiescens accubuiſti ut leo, & quasi leæna. His peractis, resurgens ex mortuis, abijt in cœlū unde uenerat, & sedet ad dexterā patris. Postq; ergo dixit, ego ego capiā & uadā, tollā, & non est qui eruat, bene cōtinuo subiunxit. L. Gladens reuertar ad locum meum. Locus quippe eius est illa sedes maiestatis, ille cōsensus dei patris, ubi captiua duxit captiuitatē quā cepit, ubi peregrinā collocauit naturā hois, cuius origo non cœlū, sed terra, cuius patria siue locus originalis nō altitudo cœloꝝ, sed pulueris exiguitas est. Ad illū locū reuersus, faciē suā ab illo populo, cui hęc scriptura loquitur, abscedit, donec plenitudo gentiū subintroeat, & sic omnis Iſrahel saluus fiat. Cū ergo dixisset, uadam & reuertar ad locū meū, bene continuo subiunxit. L. Donec deficiatis, & queratis faciem meam. L. Donec deficiatis inquit, illa nimirū defectio, qua illos nondū defecisse, Apłus gemens dicit: Ignorantes em̄ iustitiā dei, & suā querentes statuere, iustitiæ dei nō sunt subiecti. Finis em̄ legis Chrūs ad iustitiā omni credenti. Quod ergo dicit, donec deficiatis, & queratis faciē meā, idem est ac si dicat: Donec deficiatis uelle uestrā statuere iustitiā, & gloriari in operibus legis, & credatis in me, solā querentes iustitiā dei iustitiā fidei. His dictis, protinus de omnibus, tā Iudæis q̄ Gentilibus, quicūq; pœnitentiā acturi & in Chrm credi- turi, & per fidē eius erant iustificandi, idē ipse dicit. L. In tribulatione sua mane consur- gent ad me. L. Subauditur dicentes. L. Venite & reuertamur ad dominum, quia ipse ce- pit, & sanabit nos, percutiet & curabit nos. Viuificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos. Hoc fecisse, hoc dixisse primū Iudæos, deinde Gentiles, postq; iuit Chrūs & reuersus est in locū suū, id est postq; ascendit in cœlū, manifestū est. Dato em̄ spū sancto Apostolis, & loquente Petro ad populū, compuncti sunt corde & dixerūt ad eū & ad reliquos Apłos. Quid faciemus uiri fratres? Petrus uero ait ad illos. Pœnitentiā agite, & baptizatur unusquisq; uesterū. In illa tribulatione, id est in illa cōpunctione & pœniten- tiæ actione, cōsurrexerunt ad dñm, & consurgunt usq; hodie mane, id est transacta & de- pulsa infidelitatis nocte, ab actis tenebris ignorantia. Ita cōsurgentes, dicūt: uenite & reuertamur ad dñm. Prædicant em̄ alijs Christū qui illū cognouerūt, nec sua tantū cōtenti salu- te, alijs quoq; ut saluentur, uerbū salutis prædicare satagunt. Quod est illud uerbū? Quia ipse (inquit) cepit & sanabit nos, percutiet & curabit nos. Magnificētius atq; breuius uerbū salutis huius edici nō potest. Totus, qui cōuersionis ad Christū, & Christianæ fidei fructus est, his paucis uerbis cōprehensus est: scilicet utraq; resurrectio, qua resurgimus per Chrm prima animæ, secunda corpore. Cū em̄ dicit, quia ipse cepit & sanabit nos, sensus iste est, Quia ipse nostrā naturā suscepit, & à peccatis nostris saluos faciet nos, secundū nomen suū quod est Iesus, id est saluator. Quamuis autē nos credentes, & in noie suo baptizatos iam sa- nauerit, adhuc tamē percutiet, & deinde curabit nos, id est sententiā mortis huius corporis de qua dixit, quia puluis es & in puluerē reuerteris, super nos dimisit & ita fiet, sed deinde curabit.

Ro. 9. 28

Ioh. 33

Lu. 11.

Gen. 49

Ro. 10

CAP. VI.

Ad. 2

Duplex re-
surrectio.

Ge.

curabit nos, id est in nouissimo die carnis resurrectione, resurgere faciet nos, qui resurrectione animæ, id est remissione peccatorum sanauit iam & uiuere fecit nos. Hinc est illud quod Ap[osto]lus dicit. Corpus quidē mortuū, id est certissime moriturū est propter peccatū: spūs uero uiuit propter iustificationem. De illa resurrectione carnis quæ secūda est, cōtinuo dicit. **Vi**uificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos. Et est sensus. **Vi**uificabit nos in nouissimo die uita uel resurrectione carnis, quā in persona sua mortuus propter nos, quia resurrectioni eius, quæ die tertia facta est, hoc ipsum ascribimus quod suscitabit nos. Ita san[n]cti & curati, id est anima & corpore uiuificati atq[ue] suscitati, **L** **Th**uemus (ait) in conspectu eius, **I** id est immortales erimus, neq[ue] em̄ ultra mori poterimus propter cōspectū eius quia uidebimus eum sicuti est: & inde similes ei erimus. **L** **T**unc sciemus, sequemur q[ue] ut cognoscamus dominum. **I** Sciemus (inquā) & cognoscemus: nō sicut nunc ex parte, sed perfecte. Nā hinc & Ap[osto]lus ait. Ex parte em̄ cognoscimus, & ex parte prophetamus. Cū aut̄ uenerit quod perfectū est, euacuabitur quod ex parte est. Itē. Videmus nunc per speculū in ænigmate, tunc aut̄ facie ad facie. Nūc cognosco ex parte, tunc aut̄ cognoscā sicut & cognitus sum. Sequemur inquit. Quo sequemur? Nimirū ad uitæ fontes aquarū, sicut alius propheta dicit. Quia miserator eorū reget eos, & ad uitæ fontes aquarū potabit eos. Et i[n] Ap[ocalypsi] legimus. Quoniā agnus, qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad uitæ fontes aquarū. Quod idē est ac si dicat, uidendo uel conspiciēdo deū, immortales erunt. Hoc dicent inuicē se cohortantes, hoc dicēt apostoli uel apostolici uiri populis prædicantes: & subiungent. **L** **Q**uasi diluculum preparatus est egressus eius. **I** Ac si dicant, Quod dicimus q[uod] ipse cepit & sanabit nos, nō i[n] angulo gestū est, sed sicut diluculū à cūctis uidet̄ & latere nō potest, & ad hoc uenit ut uideatur, imō ut illuminet, ita egressus eius, quo de suis inuisibilib[us] ad uisibilia nostra egressus est, cūctis innouit, cūctis orbis audiuit, nec est qui se de ignorantia excusare possit. Hoc est quod Psal[m]ista quoq[ue] dicit. In sole posuit tabernaculū suū, id est in manifesto exhibuit humanitatē suā. Ac deinceps. Nec est q[ui] abscondat à calore eius, quia uidelicet omnibus tā Iudæis q[uam] Gentilibus auditus est aduentus eius, audita est p[re]dicatio euangelij eius. Addunt adhuc. **L** **E**t ueniet nobis quasi imber temporaneus & serotinus terre. **I**uxta literā tēporaneus imber illa est pluuia, quæ iactis seminibus à deo datur terræ Palestinorū, ut infusa coalescant semina. Serotina aut̄ illa dicitur, quæ ad maturitatē eosdē perducit fructus. Siquidē terra illa non ita frequēter, ut nostra, de cœlo accipit pluuiā, sed tantū bis in anno. ¶ Spiritually pluuia siue imbrē utrunq[ue], uidelicet tēporaneū & serotinū, intelligi oportet, & sancta prophetica atq[ue] apostolica scriptura est. Prophetica namq[ue] scriptura ipsa est imber tēporaneus, quia sicut serotino imbre infusa coalescunt semina, ita hæc promissionē Christi uenturi, quæ ad Abrahā facta est, frequēti declamatione expectabilē faciebat. Porro euangelica uel apostolica scriptura, imber serotinus est: quia sicut serotino imbre fructus ad maturitatē perducuntur, ita scriptura hæc iam aduenisse Christū confirmat, de quo propheta uaticinabatur. Igitur & ueniet (inquit) nobis, quasi imber tēporaneus & serotinus, id est talis & taliter ueniet nobis: uel taliter nobiscū faciet, sicut utriusq[ue] scilicet noui ac ueteris testamenti scripturæ testificantur. Hæc ubi dixit de illis qui erant credituri, & fidē aduentus eius recepturi, confessim ad eos, quos non esse credituros præsciuit, cōuertitur & dicit. **L** **Q**uid faciam tibi **E**ffraim, quid faciam tibi **J**uda? **M**isericordia uestra quasi nubes matutina, & quasi ros mane pertransiens. **I** Sic nimirū patriarcha Isaac cū filium suū Iacob benedixisset, & proinde Esau frater eius eiulatu magno fletu dicens. Nunquid non reseruasti, & mihi benedictionem? Respondit & dixit. Dominū tuum illū constitui, & omnes fratres eius seruituti illius subiu gaui, frumento & uino stabiliui eū, & tibi post hæc fili mi quid faciā? Ac deinceps. In pinguedine terræ, & in rore cœli, desuper erit benedictio tua. Profecto ille Isaac typū Christi gessit, duo uero filij (de quibus iam dictū est) formā prætulere mysticā utriusq[ue] populi, scilicet & eius qui tantūmodo generatione carnis, & eius qui imitatione fidei semen est Abrahæ. Et illic Isaac in typo Christi dicit agresti filio, & tibi post hæc fili mi ultra quid faciam: ista tūq[ue] inuenit quid faciat, dicitq[ue], in pinguedine terræ, & in rore cœli desuper erit benedictio tua, & hic Chr[istu]s in prophetia dicit, carnalibus Israhelitis siue carnalibus Iudæis, qui

Roma. 8.

1. Iohan. 3.

1. Corin. 13.

Esaï. 49.
Apocal. 7.

Psal. 18.

Imber tēporaneus & serotinus.

Gen. 27.

Duo filij Isac ac duo populi.

E cunq[ue]

COMMENT· RVPER· ABBA· LIB· II

cunq; filij carnis, & nō filij sunt promissionis, quid faciam tibi Efraim, quid faciam tibi Iuda: statimq; inuenit uel scit quid faciat, dum dicit, Misericordia uestra quasi nubes matutina: & quasi ros mane pertransiens. Misericordia hæc parua illa est, quam intendens ille, in pinguedine (inquit) terræ, & in rore cœli desuper erit benedictio tua. Parua nanq; misericordia est temporalium siue corporalium abundantia rerū, quarum omnium summa, illic pinguedine terræ, & rore cœli comprehēsa est. Porro, misericordia magna illa est benedictio quæ simplici Iacob in domo habitanti data uel effusa est secundum uerba hæc: Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni, cui benedixit dominus. Et deinceps. Et seruiant tibi populi, & adorent te tribus. Esto dominus fratrum tuorū, & incuruentur ante te filij matris tuæ. Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus: & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur. Sic nanq; benedicendo, magnam illi misericordiā imprecabatur, eam scilicet, ut de semine eius Christus nasceretur. Proinde quia misericordiarū tanta differentia est, iccirco Dauid, qui utiq; minorem misericordiam fuerat consecutus, in pinguedine terræ, & in rore cœli desuper, utpote rex diues & inclutus, cum dixisset, miserere mei deus, statim addidit, secundum magnam misericordiam tuam. In quo? Nimirum in eo, ut nequaquam promissione Christi de semine suo nascituri frustraretur, propter causam Viræ Ethel. Nam inde est qd post modum dicit, ut iustificeris in sermonibus tuis, subauditur, miserere mei, conseruando mihi misericordiam magnā, quam promisisti. Iam em̄ illi repromiserat Christū, dicendo, Suscitabo semē tuum post te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo regnū eius. Ipse ædificabit domū nomini meo, & stabiliā thronū regni eius usq; in sempiternū: Igitur & hic post q̄ secundum magnā misericordiam dictū est de filiis promissionis siue fidei. In tribulatione sua mane cōsurgent ad me, dicentes, uenite & reuertamur ad dominū, quia ipse cepit & sanabit nos, percutiet & curabit nos, &c. confestim ad filios carnis tanq̄ ad Esau couersus: Quid (inquit) faciam tibi Efraim, quid faciam tibi Iuda? Misericordia uestra quasi nubes matutina, & q̄si ros mane pertransiens. Ac si dicat, Populo electo, cuius typus erat Iacob, magnam misericordiā, magnam cōsequente benedictionē, habendo fidem seminis Abraham, quod est Christus: uobis filij carnis, qui tanquā Esau tardatis & foris uagamini, post hæc ultra quid faciā? In pinguedine terræ & in rore cœli desuper fuerit hæcenus benedictio uel misericordia uestra, sed nunc eadē ipsa properate captiuitate pertranseat, sicut pertrāsit matutina nubes, & in meridie siue uespera iam nō est, & sicut pertransit ros, qui cum mane herbam operuerit, orto sole uelociter disparet, & iam nō est. Sic em̄ uobis continget, qui mane compluti estis, & matutino rore maduistis, id est qui præsentē lætitiā & tantūmodo caduca præsentis seculi bona requisistis. Nubes uestra pertransit, & ros uester orto sole siccatur, id est, lætitia uestra in tristitiā uertetur: & deliciae uestræ in futurum non inuenientur, ubi uerus sol Christus in uirtute sua lucens in meridie conspicietur. **L** Propter hoc dolui in prophetis, & occidi eos in uerbis oris mei. Propter hoc inquit, uidelicet quia uos tantūmodo rerum temporalium matutinam nubem: roremq; transitorium requiritis, & gloriam dei regnūq; futurū non attenditis, ego dolui, id est multas percussiones feci in prophetis, qui uobis secundū uestrā intentionē adulati sunt & applauserunt, uidētes uana & loquētes mendacia. Quales utiq; fuerunt propheta Baal. Et illis nanq; (sicut in Regū libris legitur) Helias Thesbytes, CCCCL. uiros una die interfecit: itēq; magnā illoꝝ multitudinē percussit Iehu, qui domū Achab subuertit. Hoc totū factū est ad imperiū dñi. Iccirco cū dixisset, Dolui in prophetis, protinus addidit, occidi eos in uerbis oris mei. Hoc recte factū est, ut qui propter lucrū temporale: & (ut ait alius propheta) propter pugillū farinæ, non solū magnā dei misericordiā reliquerāt, sed & popularē turbā secū deuocebant, Primū in ipsis dolaretur & occideretur, & deinde populus in captiuitate duceretur, matutina misericordia (de qua iam dictū est) & quasi transitorio rore frustratus. Quam iuste hæc facta sint uel fiant, nūc toto in orbe scitur, ubicunq; lux ueritatis est. Sequitur, **L** Et iudicia mea quasi lux egredientur. **I** Et est sensus. Sicut caligantes in nocte oculos lux succedēs illuminat, sic illis q̄ hæcenus in nocte ignorantie fuerāt, annūciata iudicia hæc p̄spicua erūt, ut dicant, Iudicia dñi uera, iustificata in semetipsa. Egredientur igitur iudicia mea quasi lux, id est, qd uoluerim, aut quid utile esse iudicauerim ego, manifestius cognosceat. Quid est illud? **Ait.** **L** Quia

Misericordia
alia parua, as
lia magna dī.

Plaf. 50.

2. Re. 7

3. Re. 18.

4. Re. 10

Ezech. 13

Plaf. 18

L Quia

Quia misericordiam uolui ⁊ non sacrificiū, ⁊ scientiam dei plus q̄ holocaustū. Huius suæ sententiæ memor dñs semel ⁊ iterū apud Matthæū inuenitur. Vbi em̄ discumbente eo in domo eiusdē Matthæi, murmurabant pharisæi dicentes eius discipulis: Quare cū publicanis ⁊ peccatoribus māducas magister uester? Non est (inquit) opus ualentibus medico, sed male habētibus. Statimq; subiungit. Euntes autē discite qd sit, misericordiā uolo ⁊ nō sacrificiū. Non em̄ ueni uocare iustos, sed peccatores. Itē, ubi discipulis eius esuriētib; ⁊ spinas sabbato uellentibus atq; māducantibus, cū dixissent: ecce discipuli tui faciunt qd non licet eis facere sabbatis. Ait post alia. Si autē sciretis qd est, misericordiā uolo ⁊ nō sacrificiū, nunq̄ cōdemnassetis innocētes istos. Ergo cū dicit in hoc propheta, q̄a misericordiā uolui ⁊ nō sacrificiū: dignā suorū reddidit causam iudicioꝝ, cur supra inter cætera dixerit. In gregibus suis ⁊ in armētis suis uadent ad quærēndū dñm, ⁊ nō inuenient eū, quia uide licet, neq; secūdū corpus, neq; secūdū animā misereri nouerunt proximis, prompti sacrificatores gregū immolatoꝝ armentorū. Nā utrāq; misericordiā scilicet corporis ⁊ animæ testatur se uoluisse illa, quā cōmemorauimus, euangelica prolocutione. Vbi em̄ peccatorē siue publicanū recipiēs Matthæū dicit, eūtes discite quid est, misericordiā uolo ⁊ nō sacrificiū, illā patenter misericordiā se requisisse significat, quæ impēditur circa curā animæ. Vbi uero discipulos suos esuriētes, ⁊ sabbato spicas uellentes à sabbati uiolatiōe defendit dicens. Si autē sciretis quid est, misericordiā uolo ⁊ nō sacrificiū, nunq̄ cōdemnassetis innocētes istos: Ibi profecto misericordiā, quæ proximis in corporū necessitatibus impēditur sese uoluisse testatur. Igitur iudicia dñi uera sicut lux manifesta sunt, ⁊ causa cadit carnalis Israhel siue Esrahim ⁊ carnalis Iuda, q̄a certatim sacrificiū offerūt quod dñs nō uult, ⁊ uisū cera misericordiæ nō habent quā dñs uult: q̄a holocausta multiplicāt quæ dñs nō requirit, ⁊ scientiā dei negligunt: in qua dñs ⁊ creator creaturā rationale uoluit semp ⁊ uult exerceri. Non acquieuerūt uolūtati eius, nō executi sunt ea q̄ ille uoluit, scilicet misericordiā ⁊ scientiā dei. Hoc est qd continuo subiungit. Ipsi autē sicut Adam transgressi sunt pactū sibi p̄uaricati sunt in me. Et ē sensus. Ipsi autē ⁊ peccauerūt, ⁊ peccatū suū p̄ superbiā defendēdo mihic; cōtradicēdo: cōtra semetipsos ⁊ cōtra posteros suos in misericordes ⁊ crudeles extiterunt. Sed iam in isto secūdi huius uoluminis finem facientes, sequētis initiū ab hoc eodem capitulo sumamus.

Mat. 9

Mat. 12.

Misericordia duplex ad proximi, una in aia, alia in corpore.

FINIS LIBRI SECUNDI.

HERVPERTI ABBATIS
TUITIENSIS IN OSEE PROPHE TAM
COMMENTARIORVM LIBER III.

IN Canticis Canticorum dilectus amicæ suæ loquitur. Ostende mihi faciem tuam amica mea, speciosa mea, columba mea, sonet uox tua in auribus meis. Vox em̄ tua dulcis, ⁊ facies tua decora. Vocis siue locutionis eiusmodi nūc opportune reminiscimur, quia uidelicet saluo altiori cœlestis gratiæ uel amoris gradu, in quo dilectus Christus ⁊ amica eius sancta ecclesia cognoscitur: nimirum sapientis cuiusq; animus dilectus, ⁊ sancta scriptura amica uel dilecta est illius, quicunq; talis est, ut ueraciter testimonium sibi perhibeat conscientia, quod sanctæ scripturæ pulchritudinem ueram ⁊ ueritatem pulchram diligit. Illius namq; uerba sunt hæc. Dixi sapientiæ soror mea es, ⁊ prudentiam uocaui amicam meam. Dicit ergo, nunc animus studiosus, et ipsa scripturæ præsentis admonet difficultas, ut dicat. Ostende mihi faciem tuam, sonet uox tua in auribus meis. Vox em̄ tua dulcis, et facies tua decora. Sanctæ huius scripturæ facies non nisi sapienti unquam ostensa est, et uox eius non nisi in auribus diligētis unquam sonuit, neq; alius scire meretur, uox eius, quàm dulcis, et facies eius quàm decora sit

Can. 2

Prouer. 7

Huius prophete scriptura difficilis.

E 2 cora sit